

LIETUVOS ISTORINIS PASAKOJIMAS. 1944–1953 METŲ PARTIZANŲ PERSPEKTYVA

Greta Paskočiumaitė

ABSTRACT

Historians have so far analysed the historical narrative used for modern Lithuanian nation-building in terms of its structure, the main storylines and images, and the most important historical figures rooted in it. Previous studies have revealed how the narrative was constructed. However, less research has been done on how it was received by individual social groups. The article analyses the Lithuanian historical narrative promoted by partisans who participated in the anti-Soviet armed resistance in 1944–1953. The author discusses how the narrative was used to strengthen and perpetuate the struggle, and looks for connections between the organisational unification of the guerrilla fighters and their relationship with historical images and figures. She provides an outline of interpretations of history presented in writings by partisans of various ranks, and reveals features of the historical awareness of the resistance fighters. The main sources used for the research were publications (proclamations, bulletins, periodicals, etc) issued by the partisans. In addition, the author examines the pseudonyms used by 935 fighters, and the names that were given to their organisational units. Data from all three anti-Soviet resistance areas, southern, eastern and western Lithuania, are analysed.

KEY WORDS: anti-Soviet resistance, guerrilla warfare, Lithuanian partisans, historical narrative, collective memory, historical identity.

25

ANOTACIJA

Moderniosios Lietuvos tautokūrai naudoto istorinio pasakojimo siužetinę sandarą, jame cirkuliavusius vaizdinius ir svarbiausias istorines figūras istorikai jau yra analizavę; jų tyrimai yra atskleidę, kaip šis pasakojimas buvo konstruojamas. Menkiau nagrinėta, kaip jis buvo reflektuojamas atskirų socialinių grupių. Straipsnyje nagrinėjama, kokį Lietuvos istorinį pasakojimą palaikė antisovietiniame ginkluotame pasipriešinime 1944–1953 m. dalyvavę partizanai. Tyrimu keliamas klausimas, kaip Lietuvos istorinis pasakojimas buvo pasitelkiamas kovai stiprinti ir įamžinti. Ieškoma paralelių tarp partizanų organizacinio vienijimo ir jų santykio su istoriniais vaizdiniais bei figūromis. Apžvelgiamos istorijos interpretacijos įvairaus rango partizanų tekstuose ir aptariami pasipriešinimo dalyvių istorinės savimonės ypatumai. Tyrimo temai atskleisti pasirinkti spaudiniai (atsišaukimai, biuleteniai, laikraščiai, kiti teminiai leidiniai), nagrinėti 935 partizanų pasirinkti slapyvardžiai ir organizaciniams vienetams suteikti pavadinimai. Analizuojami visų trijų partizanų sukurtų sričių – Pietų, Rytų ir Vakarų Lietuvos – duomenys.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: antisovietinis pasipriešinimas, partizaninis karas, istorinis pasakojimas, kolektyvinė atmintis, istorinė tapatybė.

Greta Paskočiumaitė, mgr., doctoral student, Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius, Lithuania. Email: g.paskociumaite@gmail.com.

THE ANTI-SOVIET RESISTANCE: NEW APPROACHES TO THE LITHUANIAN PARTISAN WAR

Acta Historica Universitatis Klaipedensis XL, 2020, 25–67. ISSN 1392-4095 (Print), ISSN 2351-6526 (Online)

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/ahuk.v40i0.2129>

„Atgijusios Lietuvos [karys] pasirodys ne menkesnis už senųjų Gedimino, Kęstučio, Vytauto [laikų] gynėją. Sena karingumo dvasia, gaivinama varge ir audrose, [palaikoma geležinės] valios, didžios Tėvynės meilės ir pasiaukojimo, apėmė Lietuvos sūnų širdis, ir jų pergalę vainikuos laisvės kova“¹, – taip rašė besikuriančios Didžiosios Kovos apygardos vadas Jonas Misiūnas-*Žalasis Velnias* 1945 m. birželio 6 d. štabo leidinyje „Žalia giria“. Pasitelkiant daugumai bendražygių gerai pažįstamus istorinius vaizdinius buvo kuriamas įkvepiantis istorinis pasakojimas. Karingi senosios Lietuvos kunigaikščiai ir nesibaigiančios laisvės kovos motyvas turėjo dvasiškai stiprinti to meto kovotoją, padėti jam tapatintis su praeities herojais. Turiniu tekstas atliepia daugelį kitų partizaniškų tekstų, todėl laikytinas būdingu pasipriešinimo kovai.

26

Šiame straipsnyje 1944–1953 m. ginkluotą pasipriešinimą pasirinkę asmenys suvokiami kaip kolektyvas, kurio vadovybei (paprastai ją sudarė karinę patirtį bei aukštesnį išsilavinimą turėję kovotojai) buvo svarbu ugdyti kovotojų moralę ir gausinti pasipriešinimo rėmėjų gretas. Istorinis pasakojimas, apimantis garbingos praeities vaizdinius, buvo atsvara sovietinei propagandai, o kartu kovos dalyvius vienijantis veiksnys. Suprantama, tokios apimties kolektyve² galėjo gyvuoti skirtingų patirčių nulemtos atmintys, tačiau galima pastebėti tendencijas, kurios laikytinos būdingomis. Būtent šios tendencijos laikomos jungiančiosiomis.

Jas žiūrima vadovaujantis Maurice'o Halbwachso idėja, kad egzistuoja „socialiniai atminties rėmai“, kuriais remiasi kolektyvinė atmintis³. Kad kolektyvinės atminties vaizdiniai būtų paveikūs, svarbu įtaigiai juos pateikti. Šiuo požiūriu istorinis pasakojimas gali prisidėti užtikrinant tokių vaizdinių gyvavimą bendruomenėje. Jörnas Rūsenas pažymi, kad būtent istorinis pasakojimas padeda įtvirtinti bendruomenės tapatybę ir sukurti individus siejančius saitus⁴. Toks pasakojimas svarbus ne tik aiškinant praeities įvykius, bet ir suvokiant dabartį, kuriant santykį su išgyvenama tikrove⁵.

Sovietinės valdžios atkūrimas Lietuvoje po Antrojo pasaulinio karo dalį visuomenės paskatino ieškoti tautą įkvepiančių ir pasipriešinimą stiprinančių istorijos epizodų⁶. Anot sociologės Irenos Šutinienės, okupacijos ir tautinio išsivadavimo laiku formuojasi tautos istorinis pasakojimas, kuriame sutelkiami epizodai, skatinantys imtis kolektyvinių veiksmų⁷.

¹ „Mieeli broliai ir sesės lietuviai“. *Žalia giria*, 1945-06-06, nr. 2, cit. pagal: *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 3: *Lietuvos partizanų spauda (1944–1949)*. Sud. Algimantas LIEKIS. Vilnius, 1995, p. 34.

² Skaičiuojama, kad antisovietinėje ginkluotoje kovoje po Antrojo pasaulinio karo dalyvauti ar kitaip ją aktyviai palaikyti galėjo apie 50 tūkstančių Lietuvos gyventojų.

³ Plačiau žr. HALBWACHS, Maurice. *On collective memory*. Chicago, 2006.

⁴ RŪSEN, Jörn. *Istorika. Istorikos darbų rinktinė*. Vilnius, 2007, p. 67.

⁵ KUOLYS, Darius. Kaip seksime Lietuvos istorinį pasakojimą? *Lietuvos istorijos metraštis*, 2009/2. Vilnius, 2010, p. 74.

⁶ BRAZAUSKAS, Nerijus. Džūkijos ir Suvalkijos partizanų dainos: nacionalinė trauma ir kolektyvinė atmintis. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, 2014, t. 19, p. 417.

⁷ ŠUTINIENĖ, Irena. Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, nr. 8 (17), p. 33.

Apskaičiuota, jog daugiau nei pusė visų partizanų vadų buvo gimę 1910–1922 metais⁸, tad augo ir brendo Lietuvos Respublikoje, buvo veikiami tuo metu cirkuliuusiu istorinių pasakojimų ir kolektyvinės atminties vaizdinių. Atminties klausimus nagrinėjantys tyrėjai teigia, kad vieno istorinio pasakojimo ar homogeniškos kolektyvinės atminties nebuvo – greta politinio ir kultūrinio elito palaikomų vaizdinių apie senosios Lietuvos valstybingumą (nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) sukūrimo iki Liublino unijos) ir moderniąją lietuvių tautokūrą (nuo tautinio atgimimo pradžios iki nepriklausomybės kovų)⁹ egzistavo alternatyvūs istoriniai vaizdiniai, kurie tarpusavyje sąveikavo¹⁰.

Istorikai jau yra bandę apžvelgti tarpukario lietuvių kolektyvinės atminties tęstinumą 1944–1953 m. partizaniniame kare. Formuluota išvada, kad „tai buvo veikiau mentalinė nepriklausomos Lietuvos kolektyvinės atminties tąsa, lydėjusi kovą už nepriklausomybę, kurios idealas buvo tarpukario Lietuva“¹¹. Vis dėlto tokia išvada iki galo neatskleidžia istorinio pasakojimo panaudos ir reikšmės partizaniniame kare. Ji atmata galimybę, jog pokariu kovose galėjo būti sąmoningai konstruojamas ir palaikomas savitas Lietuvos istorinis pasakojimas, taip pat pamiršamas siekis tapti tokio pasakojimo tęsėjais. Straipsnyje norima šiuos aspektus aptarti išsamiau ir nuosekliau, į istorinio pasakojimo tyrimą įtraukiant ir įvardus – slapyvardžius bei organizacinių vienetų pavadinimus, galinčius atskleisti asmeninį santykį su praeitimi, kitaip tariant, individualų pasirinkimą, kokius kolektyvinės atminties vaizdinius naudoti.

Pažymėtina, kad istorinio pasakojimo sąvoka pasirenkama atsižvelgiant į šaltinių turinį. Partizanų perspektyvoje santykis su istorija vertintinas kaip idėjinis – siekiama ne atkurti istorinę tikrovę ar pateikti kritišką praeities vertinimą, o atrasti siužetų ir herojų, galinčių pagrįsti partizaninės kovos prasmę ir palaikyti jos tęstinumą. Tokia tendencija pastebima ir partizaninėje kūryboje, ypač kovos dalyvių sukurtose dainose¹².

⁸ ŽILYTĖ, Erika. Partizanų vadų kolektyvinė biografija. *Lietuvos istorijos studijos*, 2016, t. 38, p. 90.

⁹ MAČIULIS, Dangiras. „Kunigaikščių Lietuva“: apie istorinius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vaizdinius lietuvių atminties kultūroje XIX a. gale – XX a. pirmoje pusėje. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, 2014, t. 18, p. 33.

¹⁰ Plg., pvz., SAFRONOVAS, Vasilijus. Bandytas formuoti alternatyvą: lietuviškojo didžiojo istorinio pasakojimo aktualizavimas Prūsijos Lietuvoje XIX–XX amžių sandūroje. In *Daugiareikšmės tapatybės tarpukario dvėse: Rytų Prūsijos atvejais XIX–XX amžiais* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. 23). Sud. Vasilijus SAFRONOVAS, Nijolė STRAKAUSKAITĖ, Lina MOTUZIENĖ. Klaipėda, 2011, p. 69–103; *Nuo Basanavičiaus, Vytauto Didžiojo iki Molotovo ir Ribbentropo. Atminties ir atminimo kultūrų transformacijos XX–XXI amžiuje*. Sud. Alvydas NIKŽENTAITIS. Vilnius, 2011; ŠUTINIENĖ, Irena. Tautos istorijos pasakojimo raiška daugia-kultūrinėje aplinkoje: Pietryčių Lietuvos lenkų etninės grupės atvejais. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2015, t. 2 (27), p. 85–105 ir kt.

¹¹ MAČIULIS, Dangiras; PETRAUSKAS, Rimvydas; STALIŪNAS, Darius. *Kas laimėjo Žalgirio mūšį? Istorinio paveldo dalybos Vidurio ir Rytų Europoje*. Vilnius, 2012, p. 172.

¹² Dainų turinį yra analizavę kiti autoriai. Žr., pvz., ALEKSYNAS, Kostas. Ankstyvasis partizanų dainų kūrimo tarpsnis. *Tautosakos darbai*, 2009, t. 37, p. 125–135; NAKIENĖ, Austė. Partizanų dainos ir nepriklausomos Lietuvos istorinis pasakojimas. *Liaudies kultūra*, 2018, nr. 6 (183), p. 14–30 ir kt.

Atliktame tyrime istorinio pasakojimo raiškų ieškota tekstuose, tarp slapyvardžių ir organizacinių vienetų pavadinimų pa(si)rinkimo tendencijų. Žinoma, kad 68 proc. aukščiausio rango vadų¹³ dar iki tampant partizanais dalyvavo rezistencinėje veikloje, tuo išreiškdami nepritarimą Lietuvos okupacijai ir lojalumą nepriklausomos valstybės idėjai¹⁴. Dėl šios priežasties straipsnyje apsiribojama figūromis ir vaizdiniais, susijusiais su istoriniais įvykiais iki 1940 m. birželio. Remiantis kitais tyrimais, galima teigti, kad partizanų tekstai, reflektuojantys vėlesnius metus, atskleidžia daugiau politines organizacijos ambicijas, dėl kurių buvo aktyviai diskutuojama vadovybės lygmeniu¹⁵, o ne santykį su istoriniu pasakojimu. Išimtis taikoma 1944–1953 m. įvykiams ir asmenybėms, pačių partizanų, pirmiausia vadovybės iniciatyva, laikytiems Lietuvos istorinio pasakojimo tąsa.

Senosios Lietuvos herojai

Skaičiuojama, kad partizaninio karo metais leisti 107 periodiniai leidiniai¹⁶, taip pat proginiai atsišaukimai, biuletiniai, grožinės literatūros darbai. Toks spaudinių gausumas patvirtina, jog spauda buvo suvokiama kaip vienas svarbiausių pasipriešinimo įrankių. Akcentuotina, kad per spaudą vadovybė kreipdavosi į kovos dalyvius ir jų rėmėjus, todėl pagrindinis jos tikslas – ugdyti sąmoningumą ir pasipriešinimo dvasią. Leidiniuose aptinkamos praeities figūros ir vaizdiniai nebūtinai rodo visų partizanų ir jų aplinkos žmonių santykį su Lietuvos istoriniu pasakojimu, tačiau pagrindinės organizacijos ideologai suvokė jų vienijančią galią.

Šiuo metu didelė dalis antisovietinio pasipriešinimo dalyvių leidinių originalų, kuriais remiamasi šiame straipsnyje, saugomi Lietuvos istorijos instituto bibliotekos rankraštyne¹⁷. Šioje spaudoje gausu aliuzijų į istoriją, tačiau taip pat pasitaiko konkrečiam istoriniam įvykiui apžvelgti skirtų tekstų.

Atkreiptinas dėmesys, kad reikšminga dalis istorinių tekstų buvo skelbiama tarpukario Lietuvos švenčių proga. Nuorodos į istoriją buvo itin aktualios minint Vasario 16-ąją ir Kariuomenės dieną lapkričio 23-ąją¹⁸, tačiau pastebimas dėmesys ir Vytauto

¹³ Tyrime apžvelgtos tik apygardų ir sričių vadų bei Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos Vasario 16 d. deklaracijos signatarų biografijos.

¹⁴ Plg. ŽILYTĖ, E. Op. cit., p. 104.

¹⁵ Apie partizanų vadovybės kurtą centrinę organizaciją ir valstybės vizijas yra rašę kiti autoriai, žr., pvz., VAITEKAITIS, Artūras. Valstybės vizija pasipriešinimo dokumentuose ir spaudoje (1940–1952 m.). *Laisvės kovų archyvas*, 1996, t. 16, p. 134–175; VAITKEVIČIUS, Vyktintas; PETRAUSKIENĖ, Aistė. *Lietuvos partizanų valstybė*. Vilnius, 2019, ypač p. 39–97.

¹⁶ Tokį skaičių pateikia RUZGAS, Albertas. *Rezistentų pagrindiniai periodiniai leidiniai. Okupacijų metai, 1940–1989. Leidinių sąvadas*. Vilnius, 2010.

¹⁷ Plačiau apie rankraštyną žr.: KATILIUS, Algimantas. Archyvų saugyklose. *Lietuvos istorijos metraštis, 2015/2*. Vilnius, 2016, p. 121–132.

¹⁸ Plg. PETRAUSKIENĖ, Aistė. Karas ir šventės. Partizanų švenčių ir atmintinų datų kalendorius. *Liaudies kultūra*, 2018, nr. 4 (181), p. 77–85.

Didžiojo neįvykusio karūnavimo dienai (4-uju dešimtmečiu – tai Tautos šventė) ar kitų valdovų gimimo arba mirimo metinėms. Be to, paskiri siužetai buvo pasitelkiami apžvelgiant užsienio ir okupuotos Lietuvos naujienas, bandant pritraukti naujų kovotojų ir rėmėjų. Suprantama, kad švenčių minėjimas priklausė nuo aplinkybių – kartais, esant dideliame susirėmimo su stribais ar armija pavojui, būdavo apsiribojama būtent laikraščiais. Žinoma, kad spaudos leidėjai, artėjant tokioms šventėms, stengėsi pasirūpinti, jog pakaktų popieriaus, matricų, rašalo¹⁹.

Visų pirma partizaninėje spaudoje dominuoja didžiųjų kunigaikščių Gedimino, Kęstučio ir Vytauto žygiai. Nors kunigaikščių grandinėje pirmas paprastai būdavo karalius Mindaugas, rašinių, atskleidžiančių jo reikšmę valstybei ir tautai, nerasta. Išimtimi laikytinas Žemaičių apygardos laikraštyje „Laisvės balsas“ 1953 m. liepą, minint 700-ąsias Mindaugo karūnavimo metines, išspausdintas tekstas: „Tačiau esant keliems kunigaikščiams, būdavo daug nesutarimų, ir pasitaikydavo, kad priešui užpuolus kurį nors kunigaikštį, kiti jam nepadėdavo ar dar net trukdydavo. Ir taip laipsniškai Lietuvoje pradėjo reikštis valstybinio gyvenimo mintis, kurią trylikto šimtmečio dvyliktame dešimtmety²⁰ įgyvendino kunigaikštis Mindaugas, jėga ar gerumu nugalėjęs nuolat tarp savęs besivaidijančius kunigaikščius.“²¹ Lietuvių žemių vienijimas ir krikšto priėmimas – svarbiausi Mindaugo darbai, skatinę vertinti vienybę ir naują tikėjimą.

Vyriausiosios vadovybės laikraštyje „Prie rymančio Rūpintojėlio“ 1951 m. aptinkamas vienas retesnių didžiojo kunigaikščio Algirdo paminėjimų: „Algirdas su Kęstučiu padėjo Vytautui pažvelgti į amžią Lietuvą, suprast, kad lietuvio siekimas būti savo gyvenimo viešpačiu Lietuvai garantuoja gyvą – demokratine teise žydingą – vainiką.“²²

Nors atviros kritikos Algirdui vengta, 1950 m. vasarį Kęstučio apygardos biuletenyje pateikiamas Kęstučio vertinimas gali atskleisti, kuo jis buvo pranašesnis už brolių, daug prisidėjusių prie LDK plėtros į rytus: „Pirmiausia, pagrindinė Kęstučio ypatybė, kuri ryškiai matyti iš jojo darbų, tai aiški jo *lietuvybė* ir kaitriai šviečianti iš visos jo asmenybės *Lietuvos meilė*. Kęstutis buvo aiškus *patriotas-lietuvis*, šiandienine tų žodžių prasme ir visa jo veiklos programa buvo grynai *tautiška, lietuviška*“²³. Jo šeima buvo grynai lietuviška, jo Trakų pilis skyrėsi nuo kitų kunigaikščių, kur vyravo svetima tautai jų žmonių /dažniausiai gudžių/ tautybės dvasia, kalba ir papročiai. Jis nesiskverbė

¹⁹ Pavyzdžiui, apie laikraščio „Laisvės varpas“ leidybą dienoraštyje daug rašė Lionginas Baliukevičius-Dzūkas. 1949 m. vasario 10-ąją užfiksuota: „Kapsui išvažiavus, išleidom dar vieną „Laisvės varpo“ numerį, skirtą Vasario šešioliktajai. „Mizernas“ mūsų laikraštėlis. Nebuvo popieriaus, todėl išėjo tik vieno lapo.“ *Liongino Baliukevičiaus – partizano Dzūko dienoraštis*. Sud. Algis KAŠĖTA. Vilnius, 2002, p. 87.

²⁰ Taip nurodoma originale.

²¹ Nuo Mindaugo iki šiandien. *Laisvės balsas*, 1953-07-31, nr. 7 (165), cit. pagal: *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 4: *Lietuvos partizanų spauda (1950–1956)*. Sud. Algimantas LIEKIS. Vilnius, 1996, p. 539–540.

²² Vyčių keliu. *Prie rymančio Rūpintojėlio*, 1951, nr. 3 (15), cit. pagal: *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 4..., p. 207–210.

²³ Atkreiptinas dėmesys, kad pirmieji citatos sakiniai sutampa su Liudo Giros tekstu. GIRA, Liudas. Kęstutis amžinas pavyzdys lietuviui (Kęstučio darbų ir būdo charakteristika). In *Didžiojo kunigaikščio Kęstučio 550 metų sukaktuvėms paminėti*. Kaunas, 1932, p. 32.

į rytus, o tenkinosi Trakų kunigaikštija ir Žemaičiais neabejotinai dėl to, kad šią žemę visa širdimi mylėjo, kad ji jam buvo brangiausia iš visų plačių Lietuvos imperijos žemių.”²⁴

Algirdo sūnus, Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius Jogaila, partizanų pasakojime visai neminimas, priešingai nei Kęstučio sūnus Vytautas. Pastarajam Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio ideologas Juozas Šibaila-*Merainis* tekste, išspausdintame 1951 m. laikraštyje „Prie rymančio Rūpintojėlio“, priskyre išskirtinius nuopelnus: anot partizano, „Vytauto Didžiojo laikų lietuvišką gyvenimą ne vien demokratiniu turim pripažinti, bet jis yra ir LLKS [Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio – G. P.] kelio pradžia”²⁵. Pažymėtina, kad nors tekstuose neatrasta vietos Kęstučio sūnui Vaidotui, Kauno pilies gynėjui, jis buvo gana populiarius renkantis slapyvardžius.

30

Karo istorijai taip pat skirta dėmesio. Nepasiduodančios, karingos ir atsparios tautos motyvas pasitelkiamas itin dažnai. Nuolat pabrėžta – geriau žūti negu vergauti. Šią nuostatą aiškiai atskleidžia 1336 m. Pilėnų apgulties istorija. Kunigaikščio Margirio artumas partizanams atsiskleidžia ne tik slapyvardžiais, bet ir asmeniniuose užrašuose.

Tauro apygardos kapelionas Justinas Lelešius-*Grafas* 1946–1947 m. užrašė žodžius, pasakytus nuo kovos pavargusiems bendražygiams: „Argi nuleido rankas Pilėnų kunigaikštis Margis, kai iš visų pusių apgulė priešas? Ne. Jis su savo kariais žuvo, bet Tėvynės meilei liko ištikimas. Šiandien jam garbė. Šiandien mes juo didžiuojamės. Argi nepanaši ir mūsų šiandieninė kova? Tegul ir visa tauta žūsime, bet tuo mes paliksime visam pasauliui Tėvynės meilės paminklą. [...] nebūkime pinigų patriotai, o tikri kunigaikščio Margirio ainiai.”²⁶

Atsvara tragiškam Pilėnų epizodui buvo 1410 m. Žalgirio mūšis. Antai 1952 m. lapkritį Žemaičių apygardos leistame „Laisvės balse“ fiksuotas esminis laimėjimas: „Žalgiris: lietuviška krikščionybė, prieš kurią nusilenkė Vakarų krikščioniškas gyvenimas.”²⁷

Tai, kad kunigaikščių laikai buvo artimi daliai partizanų, nepriklausomai nuo jų užimamų pareigų, įrodo išlikę asmeniniai užrašai. Vyčio apygardos partizano Albino Bilinkevičiaus-*Balčio* 1946–1947 m. dienoraštyje fiksuota: „Dabar jau aišku, kad mes gyvename ne šiaip sau. Mes išėjom tęsti Gedimino, Kęstučio, Vytauto žygių.”²⁸ Panašus motyvas atsikartoja Dainavos apygardos partizanų vado Liongino Baliukevičiaus-*Dzūko* 1948–1949 m. dienoraštyje: „Dirbame taip, kaip senovėje, Vytauto laikais.”²⁹

²⁴ Kęstučio apygardos biuletenis nr. 2, 1950 m. vasario 20 d. *Lietuvos ypatingasis archyvas* (toliau LYA), f. K-1, ap. 58, b. 19860/3, t. 7, l. 172 ap.

²⁵ Vyčių keliu. *Prie rymančio Rūpintojėlio*, 1951, nr. 3 (15), cit. pagal: *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 4..., p. 207.

²⁶ LELEŠIUS, Justinas. *Partizanų kapeliono dienoraštis*. Kaunas, 2006, p. 95.

²⁷ LLKS partizano ženklas. *Laisvės balsas*, 1952-11-10, nr. 7 (157), cit. pagal: *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 4..., p. 453.

²⁸ „...pergyventų jausmų atogarsis“: *partizano Balčio dienoraštis, laiškai ir eilėraščiai*. Sud. Vaclovas SLIVINSKAS. Vilnius, 2014, p. 55.

²⁹ *Liongino Baliukevičiaus – partizano Dzūko dienoraštis...*, p. 25.

Pavienius Abiejų Tautų Respublikos (ATR) laikotarpio vertinimus gali reziumuoti 1949 m. Kariuomenės dienos proga spausdinta karo istorijos apžvalga „Laisvės balsė“, kurioje didingą Lietuvos kovos kelią užbaigia pragaištinga sąjunga su Lenkija: „Bet išsiplėtusi valstybė dėl tautinių kūrybinių jėgų stokos viduje silpnėjo, ir tas silpnėjimas 1569 m. privedė prie pražūtingosios su lenkais sąjungos, vadinamosios Liublino unijos. Bet ir po Liublino unijos Lietuva save laikė nepriklausoma ir turėjo savo kariuomenę, kuri kariavo su švedais, rusais ir saugojo laisvę nuo sąjungininkų lenkų. Lenkijai susmukus ir kartu susilpninus Lietuvą, 1795 m. Lietuvą užėmė Rusija.“³⁰ Nuosekliai laikytasi įsitikinimo, kad Lietuva, sėkmingai šimtmečius kovojusi su įvairiais išorės priešais, galiausiai žlugo dėl lenkų nesugebėjimo išsaugoti valstybingumą.

Tautinio atgimimo ir nepriklausomybės kovų atgarsiai

31

Pažymėtina, kad artimą santykį su XIX a. istorija padėjo išlaikyti gyvoji atmintis šeimoje – tėvų ir senelių, praėjusio šimtmečio liudininkų, patirtys ir prisiminimai. Iš esmės bet kokie pasipriešinimo carinei valdžiai epizodai traktuoti kaip Lietuvos valstybingumo atkūrimo siekiai. Bandyta įtikinti, kad kuo labiau norėta užgniaužti laisvės troškimą, tuo stipresnė lietuvių tauta buvo dvasiškai. Tam pagrįsti dažnai buvo pasitelkiami baudžiavos, sukilimų, knygnešystės ir tautinio atgimimo vaizdiniai. Vytauto apygardos štabo laikraštyje „Aukštaičių kova“ 1949 m. gegužę rašyta: „Caro žandarai sunaikino lietuvių tautos valstybingumą ir tautinę savimonę, tačiau skurdžioje baudžiauninko trobelėje dar ruseno tėvynės meilės ugnis lietuvių motinos širdyje.“³¹

Pastebimas paprastų kaimo žmonių įtakos lemtingiems procesams ir įvykiams akcentavimas. Neidentifikuotas Žemaičių apygardos kovotojas ryšininkei Elenai Vitkutei-*Samanai* rašė: „Gal pasakysite, kad mes menki, kad neturime tam laiko ir aplinkybių? Tuomi negalime pasiteisinti, nes visi esame maži žmonės, o juk tie maži žmonės didžiuosius darbus atlieka. Taip pat mažas kalbininkas buvo Jablonskis ir sąlygas turėjo sunkias, bet tas jo neatbaidė! [...] Pažvelkime atgal į „Aušros“ laikus, kiek atversdavo tikrais lietuviais sulenkėjusius moksleivius ir kitus nuo tautos kamieno nukrypusius tautiečius.“³² Būtent knygnešystė ir tautinis atgimimas bent daliai partizanų galėjo imponuoti tuo, kad šiuo laikotarpiu susiformavo tradicija ugdyti ir žadinti tautą per spausdintą žodį. Tai buvo kaip kovos būdas.

Kitas svarbus kovos būdas – ginklu. Pamatą tam teikė 1919–1920 m. kovos už nepriklausomybę. Žemaičių apygardos vado Vlodo Montvydo-*Etmono* proginiame 1953 m. vasario 16 d. įsakyme partizanų ryšys su knygnešiais ir savanoriais dar kartą

³⁰ Lietuvos širdis. *Laisvės balsas*, 1949, nr. 115, cit. pagal: *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 3..., p. 488.

³¹ Lietuvos motinos kelias. *Aukštaičių kova*, 1947, nr. 2(16), cit. pagal: *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 3..., p. 156.

³² Laiškas sesei Samanai, [ne anksčiau kaip 1948 m.]. *LVA*, f. K-5, ap. 2, b. 27, l. 8–8 ap.

įtvirtintas: „Partizanai, mes pakeitėme knygnešius – nešame žodžiu ir spauda Tėvynės meilės liepsną, pavaduojame 1918 m. savanorius ir karius – ginklu siekdami atstatyti nepriklausomybę.“³³

Paralelė tarp partizano ir savanorio dažnai plėtota įvairiuose tekstuose. Akcentuota, kad 1919–1920 m. išorės agresoriai skaičiumi ir pasirengimu pranašesni už lietuvių karius, tačiau pastarieji pranoko juos savo nusiteikimu: „Tie pirmieji kariai savanoriai nemokėjo kovų gudrybių, jie neturėjo moderniškų ir net paprastų ginklų, neturėjo rūbų ir maisto, jų buvo maža, o priešų daug, juose degė nenuslopinama tėvynės meilė, kuri ir davė energijos ir pasiaukojimo žūtibūtei kovai.“³⁴

Prieškariu artilerijos pulke tarnavęs Vytauto apygardos štabo viršininkas Juozas Kemeklis-Rokas 1949 m. gruodį nepriklausomai Lietuvai skyrė daug gerų žodžių: „Būdamas laisva bei nepriklausoma, užsiėmė kultūros ir civilizacijos kūrimu savo krašte, kėlė savo krašto ūkį, vedė su visomis pasaulio valstybėmis taikią ir nuolaidžią politiką, su visomis norėjo gyventi taikoje, niekieno atžvilgiu neturėjo imperialistinių kėslių, vedė plačią prekybą, išmokėjo laiku užsienio valstybėms skolas ir tuo įrodė pasauliui ne tik tai, kad ji moka save valdyti, moka gyventi, nori būti laisva ir nepriklausoma, bet tuo įgijo apie save gerą nuomonę, susirado draugų, pasidarė žinoma.“³⁵

Kone visuose partizanų tekstuose, apžvelgusiuose Lietuvos istoriją, bandyta įtvirtinti nuostatą, kad nepriklausomybė reiškia laimingą ir turtingą gyvenimą, tačiau būtina elgtis atsakingai. Šalia pozityvaus laikotarpio vertinimo galima aptikti reikšmingos kritikos to meto valdininkams, daugiausia asmeniniuose užrašuose. Pavyzdžiui, Taurų apygardos kapelionas J. Lelešius dienoraštyje rašė: „Kiekvienas valdininkas jautėsi padėties viešpats. Tarnautojas yra skirtas patarnauti visuomenei. Gi mūsų valdininkija išbardavo, iškoliodavo bemokslį kaimietį, siųsdavo velniop. Pagieža tautoje augo. Vieni dairėsi į Maskvą, antri į Berlyną, o tretį į Varšuvą.“³⁶ Vieninteliai viešai įvardijami tarpukario herojai buvo Atlanto vandenyną perskridę lakūnai Steponas Darius ir Stasys Girėnas, kurių kultas kurtas pasitelkiant tragiškos baigties motyvą³⁷.

Tai, jog tragiškai žuvę lakūnai buvo paversti tikrais tautos herojais, darė juos artimus partizanų vadovybės puoselėtam kovotojo idealui. „Laisvės balse“ 1953 m. liepą,

³³ Žemaičių apygardos vado Vlado Montvydo-Etmono įsakymas nr. 2, 1953 m. vasario 16 d. In *Lietuvos partizanų Žemaičių apygarda (1945–1953 m.): dokumentų rinkinys*. Red. Vidas GRIGORAITIS, Rasa MASIULIONYTĖ, Nijolė MASLAUSKIENĖ, Kęstutis REMEIKA, Tomas REMEIKIS. Vilnius, 2010, p. 303.

³⁴ LLA Žemaičių legiono Kardo rinktinei įsakymas nr. 2, 1945-12-25, cit. pagal: Žemaičių ap. Kardo (Kardu) rinktinės apžvalga (dok. rink.), [parengė Dalia KUODYTĖ]. *Laisvės kovų archyvas*, 1993, t. 7, p. 8–9.

³⁵ Vytauto apygardos štabo viršininko Roko raštas. Šis tas iš partizanų taktikos, 1949 m. gruodis. In *Lietuvos partizanų Vytauto apygardos Tigro rinktinė 1945–1950 m.: dokumentų rinkinys*. Red. Kęstutis REMEIKA. Vilnius, 2003, p. 337.

³⁶ LELEŠIUS, J. Op. cit., p. 107.

³⁷ JURGĖLA, Petras. *Sparnuoti lietuviai Darius ir Girėnas: jų gyvenimas ir pirmasis lietuvių skridimas per Atlantą iš Amerikos Lietuvon*. Čikaga, 1935, p. 7: „Jų ypatinga žygio didybė – jų tragiškoji mirtis“ (1934 m. spalio 9 d. Prezidento A. Smetonos kalba).

minint 20-ąsias skrydžio metines, rašyta: „Šiandien vėl mūsų tauta gali didžiuliais naujais didvyriais, Dariaus ir Girėno dvasios pasekėjais partizanais. Dariaus ir Girėno aukojimosi tikslas buvo iškelti Lietuvą pasaulio akyse; partizanų kovos ir aukų tikslas – Lietuvos laisvė. Darius ir Girėnas norėjo išgarsinti Lietuvą, partizanai – prikelti iš vergovės. Ir partizanų gyvenime nematome savanaudiškumo, vien tik pasiryžimą, negailint gyvybės, kovoti už Tėvynę.“³⁸

Istorijos instrumentalizavimas ir savimonės ugdymas

Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) statuto nuostatos skelbė: „BDPS, užsigrūdinęs kovų sukuriuose, kritiškai įvertinęs įvairių režimų ir pasaulėžiūrų bandymus, ryžtasi sujungti visas sveikas tautos jėgas į vieną vieningą, neišsemiamą, veiklų demokratinį sąjūdį, ugdyti Lietuvos geruosius savumus – tautinę lietuvišką kultūrą, saugoti lietuvių istorinę garbę ir vertę, stengiantis prisidėti prie visos žmonijos progreso ir darnaus bendradarbiavimo.“³⁹ Dėsninga, kad 1949 m. vasarį įkurtas LLKS sau priskyrė tautos ir kovotojų ugdymo funkcijas. Jo statute rašyta: „4) auklėja bei stiprina sąjūdžio narių, dalyvių ir visuomenės Tėvynės meilę, atsparumą ir išsilaisvinimo kovos dvasią bei pasiryžimą laimėti ir siekia, kad kiekvienas Lietuvos pilietis įneštų kuo didžiausią savo įnašą krašto ir išsilaisvinimo kovon; 5) ugdo lietuvių tautišką susipratimą, nepriklausomybės troškimą, valstybiškumą, kultūrą, dorovę, darbštumą, vieningumą, iniciatyvą ir narsumą.“⁴⁰

Aktyvų dalies partizanų santykį su istoriniu pasakojimu patvirtina Žemaičių apygardos Informacinio skyriaus viršininkas *Atomus*, 1948 m. gruodžio 15 d. – 1949 m. gruodžio 31 d. rengęs istorinę apžvalgą „Partizanavimas“⁴¹. Apžvalgoje partizaniniam pasipriešinimui priskiriama 1336 m. Pilėnų apgultis, žemaičių kovos su kryžiuočiais, Tado Kosciuškos (1794 m.), 1831 m. ir 1863 m. sukilimai, savanorių kovos, 1941 m. birželio sukilimas, antinacinis pasipriešinimas. Pažymėtina, kad viena Informacinio skyriaus (nuo 1949 m. vasario tai priskirta Visuomeninės dalies viršininkui) funkcijų buvo užtikrinti aukštą kovotojų moralę, o vienas būdų tam pasiekti buvo istorinio pasakojimo sklaida⁴².

Pastebimos kai kurių partizanų pastangos tapti istorinio pasakojimo tęsėjais ir kūrėjais. Pavyzdinė Vyčio apygardos Žaliosios rinktinės istorija, kurią parašė vadas

³⁸ Darius ir Girėnas. *Laisvės balsas*, 1953, nr. 7 (165). *Lietuvos istorijos instituto bibliotekos rankraštynas* (toliau *LIIR*), f. 13-86, l. 6.

³⁹ Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio statutas, [apie 1947 m.]. *LVA*, f. K-5, ap. 9, b. 3, l. 3.

⁴⁰ LLKS Statutas, 1949 m. vasaris. *LVA*, f. K-5, ap. 3, b. 11, l. 35.

⁴¹ Partizanavimas, paruošė Žemaičių apygardos štabo Informacinio skyriaus viršininkas *Atomus*, 1948 m. gruodžio 15 d. – 1949 m. gruodžio 31 d. *LVA*, f. K-5, ap. 2, b. 9, l. 1–6ap.

⁴² LLA Žemaičių legiono vado Jono Semaškos-*Liepos* įsakymas nr. 5 LLA Ž[emaičių] L[egionui], 1945 m. gruodžio 6 d. In *Lietuvos partizanų Žemaičių apygarda...*, p. 109.

Stanislovas Kulys-*Visvaldas*⁴³. Tai istorija apie įsimintinas rinktinės asmenybes ir įvykius 1944–1951 m. Tuo laiku rinktinės kovotojų gretos buvo menkos, dauguma vadų jau buvo pražuvę kartu su dokumentais, tad istorija paremta išsaugotu Žaliosios rinktinės archyvu, asmenine patirtimi ir kovos draugų prisiminimais.

Tokių iniciatyvų būta ir daugiau. Jau minėtoji LLKS vadovybė 1949 m. rugpjūtį Visuomeninės dalies Tautinio skyriaus viršininko pareigas eisiančiam partizanui numatė rinkti „žinias bei medžiagą apie tautos išsilaisvinimo pastangas, laisvės kovos sąjūdžio istoriją, laisvės kovotojų, sąjūdžio dalyvių ir kitų tautiečių didvyriškus darbus, karžygiškumą, charakteringesnius laisvės kovos vaizdus, sukurtas ar pritaikytas maldas, dainas bei kitokius kūrinis“⁴⁴, o surinktus duomenis pritaikyti gyventojų patriotiškumui ugdyti. Panašiu laiku Visuomeninės dalies viršininkas J. Šibaila-*Merainis* siuntė prašymus sritims parengti ir pateikti srities istoriją, laikantis faktų tikslumo ir paremiant juos dokumentais⁴⁵. Tai patvirtina mintį, kad partizanų, dažnai būtent vadų ir štabų narių, kaupiti ir slėpti archyvai buvo suvokiami kaip istorinės reikšmės dokumentai, turėję ateities kartoms liudyti tikrąją laisvės kovų istoriją⁴⁶. Taigi nuolat galvota apie palikimą ateičiai⁴⁷.

LLKS nutarimu 1949 m. pradėti rengti laisvės kovotojo Tėvynei pareigų ėjimo lapai taip pat buvo suvokiami kaip istorinės reikšmės dokumentai. Jų pildymo ir saugojimo taisyklėse nurodoma, kad „Atstačius nepriklausomybę šie lapai bus vertingi istoriniai dokumentai, autentiškai liudiją atskirų LK-jų [laisvės kovotojų], tuo pačiu ir sąjūdžio, garbingai nueitą kovos ir kančios kelią.“⁴⁸ Akcentuota būtinybė šiuos lapus saugoti ir užtikrinti, kad juose pateikiama informacija būtų teisinga. Tėvynei pareigų ėjimo lapuose pateikiamos bendros žinios apie kovotoją, jo karinis pasirengimas prieš karą, veikla partizanų gretose, patirti sužalojimai ir kita⁴⁹.

Dar viena istoriškai svarbi LLKS iniciatyva – įvertinti didvyriškai kovojančius bendražygius ir suteikti jiems Laisvės kovotojo Karžygio vardą. Svarbu tai, kad šis vardas suteiktas vos aštuoniems partizanų vadams, tačiau kiekvienas jų buvo ryškus savo

⁴³ [KULYS, Stanislovas] Visvaldas. LLKS Žaliosios rinktinės istorija [interaktyvus], [žiūrėta 2020-03-01]. Prieitis per internetą: <<http://partizanai.org/laisves-kovu-archyvas-8-t-1993-m/3434-llks-zaliosios-rinktines-istorija-1944-1951>>.

⁴⁴ *Lietuvos partizanų Vytauto apygardos Tigro rinktinė...*, p. 298.

⁴⁵ J. Šibailos-Merainio nurodymas Pietų Lietuvos srities visuomeninės dalies viršininkui, [ne anksčiau kaip 1949 m. rugpjūtis]. *LYA*, f. K-1, ap. 58, b. 44618/3, t. 17, l. 154.

⁴⁶ Plg. PETRAUSKIENĖ, Aistė. Laisvės kovotojų prisiminimai: 1944–1953 m. partizaninio karo vardynas. *Acta Museologica Lithuanica*, 2015, t. 2, p. 205.

⁴⁷ 1946 m. rugsėjo 1 d. Tauro apygardos vadas Antanas Baltūsis-*Žvejys* įsakyme rinktinės vadams rašė: „kadangi gyvenam ir kovojam ne dėl savo asmeninių reikalų, ne dėl dabarties, bet dėl visos mūsų Tautos ir dėl ateities, todėl turime ir ruoštis ateičiai“. PETRAUSKIENĖ, A. Laisvės kovotojų prisiminimai..., p. 203.

⁴⁸ Laisvės kovotojo Tėvynei pareigų ėjimo lapo taisyklės, [ne anksčiau kaip 1949 m. vasaris]. *LYA*, f. K-1, ap. 58, b. 44618/3, t. 15, l. 46.

⁴⁹ Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lapo pavyzdys, [ne anksčiau kaip 1949 m. vasaris]. *LYA*, f. K-5, ap. 1, b. 10, l. 39–42.

atliktais darbais ir laikytas vertu laikui nepavaldaus atminimo. Pavyzdžiui, 1949 m. vasario 16 d. toks vardas suteiktas dar 1946 m. liepą žuvusiam Pietų Lietuvos partizanų vienytojiui ir vadui Juozui Vitkui-Kazimieraičiui bei 1947 m. balandį žuvusiam Jungtinės Kęstučio apygardos vadui Juozui Kasperavičiui-Visvydai. LLKS Tarybos prezidiumo pirmininko J. Žemaičio akte Nr. 7 nurodoma, kad vardas suteikiamas kovotojams, „savo didvyriška mirtimi pirkusiems mūsų tautai teisę gyventi“⁵⁰. Vadai taip pat apdovanoti Laisvės Kovos kryžiumi (I laipsnio) su kardais. Tai prisidėjo kuriant naujus herojų ateities kartoms.

Tarpukariu karžygystė buvo neatsiejama nuo garbingos žūties ir nemaraus atminimo⁵¹. Panašia nuostata vadovavęsi partizanai, nematydami galimybės ištrukti iš apsupties ar kautynių, atimdavo sau gyvybę⁵². Pasiaukojimas kai kuriuose tekstuose buvo įvardijamas kaip išskirtinis tautos bruožas – 1947 m. lapkritį „Laisvės varpe“ samprotauta: „Pasaulio istorijoje buvo tautų, kurios kovojo už savo Laisvę ir Nepriklausomybę, tačiau nė viena tauta tiek daug kruvinių aukų nesudėjo kaip mūsų tauta.“⁵³

Žūtis siekiant aukštesnių tikslų, tokių kaip Tėvynės laisvė, buvo ne tragedija, o didvyriškumo išraiška. Partizanų didžiojo kunigaikščio Kęstučio grupės štabo laikraštyje „Už tėvų žemę“ rašyta: „Kaip žūdavo senosios Lietuvos kunigaikščių kariai, kaip žuvo Nepriklausomybės kovų dalyviai. Geriau žūti už brangius visai žmonijai idealus, nei žmoniškumą prarasti raudonajam budeliui tarnaujant. Lietuvis nepirks sau gyvybės už Tėvynės laisvę ir artimųjų ašaras.“⁵⁴ Toks garbingos mirties motyvas buvo akcentuojamas ir nepriklausomybės sulaukusių laisvės kovų dalyvių⁵⁵.

Pasiaukojimo, garbingos mirties, laisvės kovos motyvai buvo įtvirtinami su spaudos pagalba. Jau minėta, kad spauda buvo suvokiama kaip kovos būdas, galintis neutralizuoti sovietų propagandą ir ugdyti tautos sąmoningumą bei pritraukti didesnių rėmėjų būrį⁵⁶. Dešimtys skirtingų leidinių turėjo atlikti propagandinį darbą – skatinti palaikymą ginkluotiems kovotojams ir lojalumą nepriklausomos Lietuvos idėjai.

⁵⁰ Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos prezidiumo pirmininko aktas nr. 7, 1949 m. vasario 16 d. *LVA*, f. K-1, ap. 58, b. 44618/3, t. 20, l. 334.

⁵¹ JOKUBAUSKAS, Vytautas. Karo istorija ir jos svarba Lietuvos kariuomenei tarpukariu. *Karo archyvas*, 2017, t. 32, p. 175.

⁵² ANUŠAUSKAS, Arvydas. Kai kurie lietuvių rezistencijos fenomeno bruožai. *Genocidas ir rezistencija*, 2003, nr. 1 (3), p. 45.

⁵³ Išniekinti lavonai gatvėje – bolševikinis triumfas. *Laisvės varpas*, 1947, nr. 2 (11), cit. pagal *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 3, ..., p. 198.

⁵⁴ Džūkijos partizanų laikraštėlio „Už Tėvų žemę“, 1946. III. 10, Nr. 4 (16) vedamasis legalizacijos klausimais, cit. pagal KAŠĖTA, Algis. Antisovietinio pasipriešinimo mastai Lietuvoje 1944–1953 metais. *Laisvės kovų archyvas*, 1995, t. 14, p. 76.

⁵⁵ „Patriotiškai nusiteikę jauni Lietuvos vyrai tuo sunkiu ir sudėtingu pokario laikotarpiu pasirinko rizikingą veiklą Lietuvos laisvės kovos sąjūdyje. Net ir žinodami, kad jų kova neatneš laukiamos pergalės, jie troško tik vieno – garbingai priešintis ir numirti savo tėvynėje.“ Pasakoja Algirdas Andrijauskas. *Laisvės kovotojų prisiminimai*, 2009, nr. 7 (1), p. 380.

⁵⁶ *Už laisvę ir tėvynę*: fotoalbumas. Sud. Dalia KUODYTĖ, Eugenijus PEIKŠTENIS, Dalius ŽYGLIS. Vilnius, 2004, p. 225.

Nors partizanų vadovybė kartais nerasdavo kompromisų sprendama organizacinius klausimus, laikytasi gana vienodų istorijos interpretacijų. Tekstai sklisdavo iš vieno krašto į kitą. Nežinomo asmens parengtas straipsnis „Su atsidėjimu išplatinkime pogrindžio spaudą“, primenantis knygnešių reikšmę tautiniam atgimimui, 1950 m. vasarį paskelbtas Dainavos apygardos laikraštyje „Partizanas“, 1951 m. balandį Vyčio apygardos „Lietuva brangi“⁵⁷ bei 1951 m. rugsėjį LLKS Rytų Lietuvos sritys laikraštyje „Pogrindžio tiesa“⁵⁸. Dėl šaltinių stokos sunku įvertinti šio reiškinių mastą, bet tikėtina, kad tokių atvejų buvo daugiau.

Istorinio pasakojimo raiška slapyvardžiais

36

Laisvės kovų dalyviai slapyvardžiais ne tik slėpė savo tikrąją tapatybę, bet ir formavo įvaizdį⁵⁹. Pasirinkti vardai galėjo atspindėti būdo ar išvaizdos ypatybę, pažiūras ar karinį rangą. Lietuvos laisvės armija (LLA) siekė įtvirtinti nuostatą dėl slapyvardžių ir dalinių pavadinimų pasirinkimo, skirdama „būriams – žvėrių vardus, kuopoms – paukščių vardus, rinktinėms – medžių pavadinimus. Įvairaus rango vadai slapyvardžius renkasi patys, pasirinkdami tautinius vyriškus vardus“⁶⁰. Gamtiniai slapyvardžiai dominavo iki pat karo pabaigos⁶¹, bet šalia jų formavosi tautinę kultūrą ir istorinį pasakojimą išreiškusių slapyvardžių pasirinkimo tradicija, galinti atskleisti asmeninį kovotojo santykį su istorinėmis figūromis ir vaizdiniais. LLKS Tarybos 1949 m. vasario 11–17 d. posėdžio protokole užfiksuota: „uždrausti neestetiškus ir lietuviškai dvasiai nepriimtinius slapyvardžius“⁶².

Tyrimo metu nustatyti 935 asmenys, turėję vieną ar kelis rašytinius, sakytinius ar literatūrinius slapyvardžius, perteikusius istorines figūras ar vaizdinius. Pagal turimus duomenis apie vyravusią tvarką, eiliniam kovotojui, ryšininkui ar rėmėjui slapyvardį suteikdavo jį prisaikdinęs vadas, kuriam paprastai slapyvardį pasirinkti buvo leidžiama pačiam. Iš identifiкуotų 935 asmenų bent 353 užėmė vadovaujančias pareigas. Pietų Lietuvos srityje tokių aptikta 278 (iš jų vadovaujančias pareigas ėjo 102), Rytų Lietuvos – 311 (vadovaujančias pareigas ėjo 110), Vakarų Lietuvos – 346 (vadovau-

⁵⁷ Patys autoriai nurodo, jog tekstas perimtas iš Dainavos Partizano: Su atsidėjimu išplatinkime pogrindžio spaudą. *Lietuva brangi*, 1951, nr. 4 (21). In *LIIR*, f. 13–48, l. 1–3.

⁵⁸ Su atsidėjimu išplatinkime pogrindžio spaudą. *Pogrindžio tiesa*, 1951, nr. 4, cit. pagal *Nenugalėtoji Lietuva*. Kn. 4..., p. 172.

⁵⁹ PETRAUSKIENĖ, A. Laisvės kovotojų prisiminimai..., p. 217.

⁶⁰ Kalbama apie rašytinius, retai kintančius, slapyvardžius. Žr. Vyriausiojo LLA Vanagų Vado operatyvinis įsakymas Nr. 4 organizacijos narių žiniai, 1944-12-10, cit. pagal: Lietuvos laisvės armijos dokumentų rinkinys [parengė Dalia KUODYTĖ]. *Laisvės kovų archyvas*, 1995, t. 14, p. 21.

⁶¹ PETRAUSKIENĖ, A. Laisvės kovotojų prisiminimai..., p. 225.

⁶² Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos posėdžio protokolas, 1949 m. vasario 11–17 d. *LVA*, f. K-3377, ap. 55, b. 219, l. 105.

jančias pareigas ėjo 141). Dėl šaltinių ir tyrimų stokos kol kas nėra galimybės daryti išsamesnių išvadų apie slapyvardžio ryšį su asmens kilme, išsilavinimu, pažiūromis ar įvardyti tikslų slapyvardžio parinkimo bei pakeitimo laiką ir aplinkybes. Todėl apsiribota bendra apžvalga, paminint kelis reikšmingesnius atvejus.

Pietų Lietuvos (Nemuno) sritis. Dainavos ir Tauro apygardose dominavo šie slapyvardžiai: *Šarūnas* (28)⁶³, *Jaunutis* (22)⁶⁴, *Kęstutis* (15), *Margiris* ir *Vytenis* (po 13), *Mindaugas* ir *Žalgiris* (po 11), *Vytautas* (10). Jie rodo, kad tarpukariu kultūrinio ir politinio elito sureikšmintą LDK istorija dominavo ir partizanų savimonėje.

Dėmesys knygnešių ir nepriklausomybės kovų laikotarpiui nulėmė *Aušros* (8) ir *Savonorio* (7) slapyvardžių plitimą. Žinomi ir knygnešio Baltramiejaus Matusevičiaus *Baltraus* (2) ir *Varpo* (2) vardai. Pastarąjį rinkosi Dzūkų rinktinės Geležinio Vilko tėvūnijos vadas Julius Makarevičius. Jono *Basanavičiaus* ir Vinco *Kudirkos* slapyvardžių pasirinkimas menkas (atitinkamai 2 ir 1 atvejai).

Taip pat šioje srityje dažniau nei kitose (3) prisiminti tarpukariu inžinieriaus Antano Gustaičio sukurti lėktuvai „Anbo“⁶⁵. Vienas partizanų, pasirinkusių šį slapyvardį, buvo Lietuvos kariuomenės lakūnas Jonas Bulota.

Kaip ir kitose srityse, fiksuojamas apylygis *Darius* ir *Girėno* slapyvardžių paplitimas, nors palyginti menkas (po 3). Šioje srityje išskirtiniu galima laikyti partizano, keliskart kirtusio „geležinę uždangą“, Juozo Lukšos atvejį. Perėjęs į Vakarų ir apsigyvenęs Paryžiuje, jis turėjo laikinus dokumentus *Adam Mickiewicz* vardu⁶⁶.

Tarp slapyvardžių dažniau minimas tarpukario politikas yra Augustinas *Voldemaras* (3), istorikas, pirmosios vyriausybės vadovas, vienas Lietuvos tautininkų sąjungos įkūrėjų. Gali būti, kad atsiribojimą nuo politinių veikėjų lėmė dalies partizanų nepritarimas tarpukario politinėms realijoms ir autoritariniam Antano Smetonos valdymui.

Ironija išvelgtina pasirenkant slapyvardį *Rickus* (4). Žemaitijoje ir kitose Lietuvos vietose plėšikavęs Stepas Reckis-Rickis buvo žinomas tarpukariu iš legendomis apipintų pasakojimų, kaip jis plėšdavęs iš turtingųjų ir paremdavęs vargšus. Tam tikrų sąsajų su juo partizanai, rinkęsi šį slapyvardį, galėjo išvelgti savo buityje – akcentuota, kad pagrindinis paramos ir palaikymo šaltinis partizanus pasiekia iš neturtingų žmonių,

⁶³ Tikėtina, kad tokiam šio vardo populiarumui reikšmingos įtakos turėjo grožinė literatūra. Konkrečiau – Vinco Krėvės-Mickevičiaus drama „Šarūnas“ (1911 m.), atkūrusi Dainavos šalies kunigaikščio, sugebėjusio įveikti genčių nesutarimus, istoriją. Žr.: KUBILIUS, Vytautas. Tautinė literatūra ir tautinė valstybė. *Darbai ir dienos*, 2003, t. 35, p. 10. Be Šarūno, iš šio autoriaus kūrybos taip pat buvo žinomi kunigaikščiai Kunotas, Šarkis, Vaišnora, Zubrys ir kiti, kurie arba neturėjo nuoseklaus istorinio pasakojimo, arba buvo tiesiog išgalvoti personažai.

⁶⁴ Manytina, kad šio kunigaikščio vardas partizanams galėjo imponuoti dėl savo skambesio, o ne dėl aiškių nuopelnų. Istorijos pasakojime Jaunutis stokoja herojiškų bruožų ir žygdarbių, nepaisant to, jo vardas yra gana populiarus renkant slapyvardžius.

⁶⁵ Partizanų dokumentuose pramaišiu vartojami pavadinimai Ambo ir Anbo.

⁶⁶ DAUMANTAS, Juozas. *Partizanai*. Vilnius, 2005, p. 733.

kuriems pagal galimybes stengdavosi padėti ar bent neapsunkinti jų patys kovotojai. Antra vertus, viešajame diskurse partizanai vadinti nusikaltėliais, todėl Rickaus vardas pasirinkimas galėjo būti pašaipus atsakas į propagandą.

Ne mažiau ironiškas Vladimiro *Lenino* (1), Benito *Musolinio* (1) ir Jozefo *Stalino* (3) vardų pasirinkimas. Partizanų tekstuose šios asmenybės vertintos itin priešiška (kaip ir bet koks diktatūrinis valdymas), todėl tikėtina, kad vardai pasirinkti norint suerzinti priešą, kuriam prie partizaniškų slapyvardžių tekdavo pridėti žodį „banditas“. Neužfiksuota, jog bent vieną šių vardų pasirinkęs partizanas būtų užėmęs aukštesnes pareigas.

Santykį su Europos istoriniais siužetais atskleidžia XIX a. Italijos vienytojo Džiuzepės *Garibaldžio* (1), vieno didžiųjų geografinių atradimų pradininkų Kristupo *Kolumbo* (3), astronomo ir fiziko Izaoko *Niutono* (1) slapyvardžių pasirinkimo atvejai. *Niutonu* buvo tapęs Suvalkijoje partizanavęs austras Antonijus Jobstas, o *Garibaldžio* vardu buvo žinomas Konstantinas Bajerčius, tarpukariu mokytojas ir rašytojas.

Pažymėtina, kad vadovybėje istorinių slapyvardžių aptinkama mažai. Paminėtinas srities vadu buvęs mokytojas Adolfas Ramanauskas-*Vanagas*, kurio Tėvynei pareigų ėjimo lape galima aptikti mažai žinomų sakininių slapyvardžių – tai *Vytis* ir *Savanoris*⁶⁷.

Tauro apygardoje istorinius slapyvardžius turėjo karininkas Jonas Petras Aleščikas⁶⁸. Kai vadovavo Birutės rinktinei, jis buvo žinomas kaip *Gediminas*, kai laikinai ėjo apygardos adjutanto pareigas, vadinosi *Gintautu*, tapęs nuolatinio adjutantu – *Margiriu*, o kai buvo Karo lauko teismo prokuroru – *Rymantu*⁶⁹.

Galiausiai minėtinas vadas Viktoras Vitkauskas-*Saidokas*, *Karijotas*. Didžiojo kuni-gaikščio Gedimino sūnus Karijotas partizanų spaudoje neturi su juo susijusio pasakojimo, bet jo vardas galėjo būti žinomas iš mokyklos ar tarpukario kultūrinio gyvenimo. Beje, V. Vitkauskas kvietė bendražygius rinkti žinias apie žuvusiuosius ir kaupti archyvus ateičiai⁷⁰.

Rytų Lietuvos (Kalnų) sritis. Tendencijos Algimanto, Didžiosios Kovos, Vyčio ir Vytauto apygardose panašios. Daugiausia aptikta *Šarūnų* (31), kiek mažiau *Vytenių* (19), *Kęstučių* (17), *Žalgirių* (14), *Jaunučių*, *Girėnų* ir *Aušrų* (po 11).

Tikėtina, kad šios srities ribose *Šarūno* ir *Žalgirio* slapyvardžių populiarumui įtakos turėjo žinomi vadai Antanas Slučka-*Šarūnas* ir Jonas Kimštas-*Žalgiris*. Pastarasis tokį slapyvardį pasirinko kuriant Rytų Lietuvos (vėliau dar vadintą Karaliaus Mindaugo) sritį – jos vadu tapo 1947 m. sausį. Mažai žinomas faktas, jog srities vadas A. Slučka

⁶⁷ Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lapas, [ne anksčiau 1949 m. vasario]. *LYA*, f. K-1, ap. 58, b. 44618/3, t. 10, l. 153.

⁶⁸ GAŠKAITĖ, Nijolė; KUODYTĖ, Dalia; KAŠĖTA, Algis; ULEVIČIUS, Bonifacas. *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.* Kaunas, 1996, p. 173.

⁶⁹ LELEŠIUS, J. Op. cit., p. 207.

⁷⁰ GAŠKAITĖ, Nijolė. *Pasipriešinimo istorija. 1944–1953 metai.* Vilnius, 1997, p. 216.

1949 m. birželio 5 d. įsakyme įvardijo savo naujuosius slapyvardžius – *Atlantų-Mindauga*⁷¹, kuriais aktyviai naudojo vėliau pasirašinėdamas dokumentus.

Taip pat galimą *Šarūno* ir *Žalgirio* įtaką liudija ir moteriška šių vardų lytis – Ona Vilutytė ir Vanda Laurinavičiūtė atitinkamai turėjo *Šarūnės* ir *Žalgirės* slapyvardžius. Įdomu tai, kad *Vytauto* vardas srityje nepaplitęs, tačiau jo asmenybė siejama su Žalgirio mūšiu ir kunigaikštienės Birutės istorija, kurios vardo paplitimas šioje srityje didesnis nei kitose vietovėse (9 atvejai prieš 4 atvejus Pietų Lietuvoje ir 5 Vakarų Lietuvoje).

Čia aptinkama duomenų, kad kovos dalyviai tapatindavosi su istoriniais herojais, tikėdami, jog tęsia jų pradėtus darbus. Vytauto apygardos Tigro rinktinės būriui vadovavęs Apolinaras Juršys (Juršėnas)-*Vytis*, *Vytenis*, gyvenęs Margio vardu pavadintame bunkeryje, prisiminimuose išskyla kaip aukštos moralės kovotojas, pasiryžęs kovai: „ne kartą sakęs, kad bunkerį ginsiąs taip, kaip Margiris savo pilį gynė. Jis ir žuvo gindamas tą bunkerį.“⁷²

Tapatintasi ir su tautinio atgimimo, lietuvių kultūrą puoselėjusiais veikėjais: knygnešiu Jurgiu *Bieliniu* (1), kalbininku Jonu *Jablonskiu* (2), V. *Kudirka* (2). Tai pačiai grupei priskirtinas ir bendrinis slapyvardis *Knygnešys* (1).

Su istorine ginkluota kova sietini slapyvardžiai: *Savanoris* (5), Antantės šalių misijos metu Kaune žuvęs Pranas *Eimutis* (6) ir generolas Povilas *Plechavičius* (4). Bent dalis šiuos slapyvardžius pasirinkusių partizanų užėmė aukštesnes pareigas.

Srityje pastebima slapyvardžių, pasirinktų pagal visuomenininkų vardus, įvairovė: jamžintas jau minėtas A. *Voldemaras* (2), lietuvių informacinio biuro Paryžiuje, vėliau Lozanoje, įkūrėjas Juozas *Gabrys* (1), antrasis Lietuvos prezidentas Antanas *Stulginskis* (1) bei Lietuvos banko vadovas ir politikas Juozas *Tūbelis* (1).

Su tautiniu atgimimu susijusius vardus sąmoningai rinko vadovybė. Pavyzdžiui, Algimanto apygardos vado nurodymu 1949 m. lapkričio 1 d. įkurtas laisvės kovotojų „slapukų“ rajonas, pavadintas Aušros vardu, o jo vadu tapo *Kudirka*, jam talkino štabo viršininkas *Maironis*, organizacinio skyriaus viršininkas *Daukantas* ir žvalgybos skyriaus viršininkas *Vileišis*⁷³.

Visuotinės istorijos figūroms atstovauja Romos karvedys *Cezaris* (2), Indijos tautinio išsivadavimo judėjimo lyderis Mohandas *Gandis* (1) ir paskutinis Napoleono Bonaparto mūšis *Vaterlo* (1).

Atkreiptinas dėmesys, kad šioje srityje nustatyta itin daug prieštarų vertintinų istorinių asmenybių vardų: nacistinės Vokietijos lyderių Adolfo *Hitlerio* (5) ir Jozefo

⁷¹ Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vado A. Slučkos-Šarūno organizacinės srities įsakymas nr. 7 (17), 1949 m. birželio 5 d. *LJA*, f. K-12, ap. 1, b. 8, [lapai nenumeruoti].

⁷² Tigro ir Šarūno rinktinės ir jų likimas. In *Aukštaitijos partizanų prisiminimai*. T. 6. Sud. Romas KAUNIETIS. Vilnius, 2008, p. 133.

⁷³ [KULYS, S.] Visvaldas. Op. cit.

Gébelso (1), SSRS žinomų politikų ir kariškių *Levo Trockio* (2), Georgijaus *Žukovo* (2), Viačeslavo *Molotovo* (1), fašistinės Italijos lyderio B. *Musolinio* (1), dar žinomo kaip *Dučė* (1). Žinomos demokratinės partizanų vadovybės pažiūros leidžia numanyti, kad šie vardai pasirinkti ne siekiant susitapatinti su diktatūrinių režimų atstovais, o vėliau norint pašiepti propagandos skleistą mintį, kad partizanai – nusikaltėliai.

Vakarų Lietuvos (Jūros) sritis. Savita Žemaitijos istorija slapyvardžiuose neatsispindi – populiariausi slapyvardžiai atitinka tendencijas kitose Lietuvos dalyse. Kęstučio, Priskėlimo, Žemaičių apygardose dažniausi šie: *Šarūnas* (24), *Kęstutis* (24), *Jaunutis* (22), *Vytautas* (19), *Girėnas* (15), *Darius* (14), *Algirdas* ir *Žalgiris* (po 13), *Aušra*, *Margiris*, *Mindaugas* ir *Vytenis* (po 12), *Algimantas* (11). Tiesa, šioje partizanų srityje kiek daugiau nei kitur yra legendinio Žemaičių karžygio *Džiugo* (6) pasikartojimo, Mažosios Lietuvos visuomenininko *Vydūno*⁷⁴ (5). Šioje srityje aiškiau nei kitose išreikštas didžiojo kunigaikščio Algirdo atminimas.

40

Iš moderniosios istorijos figūrų srityje aptinkami išskirtiniai nepriklausomybės kovotojų vardai: pirmasis kovose žuvęs karininkas Antanas *Juozapavičius* (1) ir pirmasis žuvęs karys savanoris Povilas *Lukšys* (1).

Sritis taip pat išsiskiria literatų vardais. Joje cirkuliavo poeto ir kunigo *Maironio* (3), Mažosios Lietuvos poeto Kristijono *Donelaičio* (2) slapyvardžiai. Jų grupę papildo Rusijos rašytojai Maksimas *Gorkis* (1) ir Aleksandras *Puškinas* (1), Italijos poetas *Dantė* (1).

Partizanų dokumentai atskleidžia, kad siužetinės sąsajos tarp figūrų istoriniame pasakojime darė įtaką giminytės ryšiais susijusių partizanų slapyvardžių parinkimui. Pavyzdinis yra Kęstučio apygardoje partizanavusių brolių Leono ir Felikso Urbonų atvejis – maskuodamiesi broliai tapo kunigaikščiais broliais, atitinkamai *Kęstučiu*⁷⁵ ir *Algirdu*⁷⁶. Butigeidžio rinktinės Šalnos kuopos Žalgirio būryje aptinkamas panašus atvejis – iš trijų brolių Sudeikių du tapo *Dariumi* ir *Girėnu*, vienas *Algirdu*⁷⁷.

Kita siužetiškai susijusių slapyvardžių rinkimosi priežastis buvo bendra patirtis. Pavyzdžiui, priklausymas tam pačiam kariniam daliniui prieš karą. Žemaičių apygardos partizanas Juozas Kubilius-*Margėnas* savo neįprastą slapyvardį aiškino taip: „Mes abu buvome KMP Margio pulke, todėl pasirinkome slapyvardžius: A. P. Margis, o aš Juozas Kubilius – Margėnas.“⁷⁸

Partizanams dažnai tekdavo keisti slapyvardžius, ir kartais jie iš anksto žinodavo, kuo bus vadovaujamosi renkantis naujajį. Pavyzdinis yra Priskėlimo apygardos archyve

⁷⁴ Partizanų raštuose dažniau pasitaiko forma „Vidūnas“.

⁷⁵ Iš Vytauto Budvyčio-*Gedimino* prisiminimų. In *Laisvės kovotojų prisiminimai*, 2009, t. 7 (1), p. 692.

⁷⁶ *Kęstučio apygardos partizanai*. Sud. Juozas GIRDZIJAUŠKAS. Kaunas, 1998, p. 152.

⁷⁷ Pasakoja Ona Švedienė-Lešinskytė. In *Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai*. T. 5. Sud. Romas KAUNIETIS. Vilnius, 2006, p. 735–736.

⁷⁸ Pasakoja Juozas Kubilius. In *Laisvės kovotojų prisiminimai*. T. 9. Sud. Romas KAUNIETIS. Vilnius, 2014, p. 281.

išsaugotas štabo narių parengtas sąvadas „Dievai ir būtybės lietuvių mitologijoje“⁷⁹. Kad sąvadu naudotasi, liudytų tai, jog kurį laiką apygardos vadas Leonardas Grigonis buvo žinomas slapyvardžiu *Krivis*, jo adjutantas Viktoras Šniuolis-*Vaidevutis*, o apygardos štabo viršininkas Bronius Liesis-*Kaukas*. Tikėtina, kad panašių instrukcijų tokiems atvejams galėjo būti ir kituose daliniuose.

Jau anksčiau minėtas LLA įsakas vadams rinktis tautinius vardus aiškiausiai išreikšiamas LLA Žemaičių apygardoje. 1946 m. gegužės 15 d. vado Fortūnato Ašoklio-*Mindaugo* įsakyme fiksuojamas visas kunigaikščių panteonas: „Žemaičių apygardos štabą sudaro: Vadas – *Mindaugas*, Organizacijos ir administracijos skyriaus viršininkas – *Algimantas*, Žvalgybos ir ryšių [skyriaus] viršininkas – *Tautvaiša*, Informacijos ir propagandos skyriaus viršininkas – *Zubrys*, Ūkio skyriaus viršininkas – *Margis*, štabo viršininkas – *Rimgaudas*, Operacinio skyriaus viršininkas – *Daumantas*“⁸⁰

Analogiškas pavyzdys aptinkamas Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės Gedimino tėvūnijos Margio dalinyje 1949 m. rudenį: dalinio vado paskirtas *Vaidotas*, o visuomeninės dalies viršininku – *Mindaugas*. Taip pat dalinyje buvo grandinis *Vytautas* bei eiliniai partizanai: *Algimantas*, *Algirdas*, *Daukantas*, *Skirgaila*, *Vidūnas*⁸¹.

Apžvelgiant aukščiausių vadų srityje sąrašą, paminėtinas Henrikas Danilevičius-*Vidmantas*, Povilas Morkūnas-*Rimantas*, Juozas Paliūnas-*Mindaugas* ir aukščiausias pareigas LLKS užėmęs Jonas Žemaitis-*Vytautas*. J. Žemaitis ne tik pasižymėjo autoritetu kovotojų gretose, bet ir labai domino okupacines jėgas struktūras, todėl daug kartų keitė slapyvardžius. Dalį jų sužinome tik iš partizanų vado pareigų Tėvynei ėjimo lapo. Jame sakiniais slapyvardžiais nurodomi: *Liudas*, *Darius*, *Romas*, *Andrius*, *Varis*, *Simas*, *Jocius*, *Matas*, *Tomas*, *Lukas*, *Šermukšnis*, *Uosis*, prie rašytinių aptinkami – *Giedrys*, *Atomus*, *Aistis*, *Ilgūnas*, *Tylius*, *Skirgaila*, *Žaltys* ir *Vytautas*⁸².

Vytauto slapyvardžio pasirinkimo aplinkybės ypatingos. Vakarų Lietuvos srities vadovybės susirinkimo protokole 1948 m. birželio 19 d. nurodyta, kad svarstant dėl vieningos organizacijos įkūrimo, ideologinių nuostatų ir veiklos krypčių, vadovauja srities vadas *Žaltys*, taigi J. Žemaitis. Būtent jam patikima vadovauti partizanų organizacijos centralizacijai⁸³. Kitame birželio 19 d. protokole fiksuojama, kad *Žaltys* atsiskako srities vado pareigų⁸⁴. Jau kitą dieną skelbiamas Vieningos laisvės kovos sąjūdžio

⁷⁹ Dievai ir būtybės lietuvių mitologijoje, [ne anksčiau kaip 1948 m. balandis]. LYA, f. K-5, ap. 9, b. 13, l. 338–342.

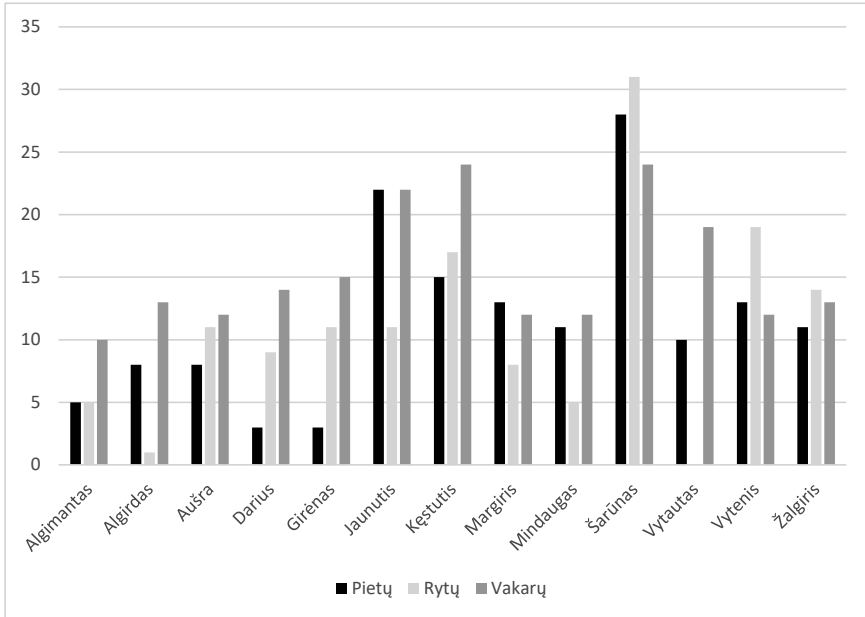
⁸⁰ LLA Žemaičių apygardos vado F. Ašoklio-*Mindaugo* įsakymas nr. 10, 1946 m. gegužės 15 d. In *Lietuvos partizanų Žemaičių apygarda (1945–1953 m.)...*, p. 153.

⁸¹ Margio dalinio sudėtis, 1949 m. ruduo. LYA, f. K-5, ap. 1, b. 72, l. 77.

⁸² Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lapas, 1949 m. liepos 26 d. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 44618/3, t. 19, l. 269.

⁸³ Vakarų Lietuvos srities ir apygardų vadų posėdžio protokolas nr. 1, 1948 m. birželio 19 d. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 44618/3, t. 16, l. 139.

⁸⁴ Vakarų Lietuvos srities ir apygardų vadų posėdžio protokolas nr. 2, 1948 m. birželio 19 d. LYA, f. K-5, ap. 2, b. 7, l. 8.

1 pav. Populiariausi istoriniai slapyvardžiai Pietų, Rytų ir Vakarų Lietuvos partizanų srityse. Sudaryta pagal G. Paskočiūmaitės tyrimo duomenis

organizacijos vado įsakymas, kurį pasirašo tas pats J. Žemaitis, tik šįkart *Vytauto* slapyvardžiu⁸⁵.

Atsižvelgiant į J. Žemaičio santykį su kitais partizanais ir civiliais gyventojais, tikėtina, jog Vytautas galėjo imponuoti kaip karvedys, galintis sutelkti tautą lemiamam mūšiiui, o ne kaip vienvaldis, neklystantis ir kitų nepaisantis valdovas.

Istorinės figūros organizacinių vienetų vardyne

Istorinių figūrų vardų suteikimas kariniams vienetams ar objektams yra sena tradicija. Tarpukariu jos laikėsi ir Lietuvos kariuomenė, pėstininkų pulkams suteikusi kunigaikščių (Gedimino, Algirdo, Vytauto, Mindaugo, Kęstučio, Margio, Butegeidžio⁸⁶, Vaidoto, Vytenio), pirmajam husarų pulkui – didiko Jonušo Radvilos, antrajam ulonų pulkui – kunigaikštienės Birutės ir trečiajam dragūnų pulkui – Geležinio Vilko vardus⁸⁷.

⁸⁵ Vieningos laisvės kovos sąjūdžio organizacijos vado Jono Žemaičio-*Vytauto* įsakymas organizacijai nr. 1, 1948 m. birželio 20 d. *LVA*, f. K-1, ap. 58, b. 44618/3, t. 9, l. 155.

⁸⁶ Partizanų tekstuose šis vardas varijuoja, rašoma – Butageidis, Butegeidis, Butigeidis.

⁸⁷ STATKUS, Vytenis. *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940*. Čikaga, 1986, p. 3.

Dėsninga, kad pokariu partizanai, be daugelio kitų nepriklausomos Lietuvos kariuomenės principų ir atributų, perėmė ir karinių vienetų pavadinimus. Pažymėtina, kad įkūrus vieningą ginkluoto pasipriešinimo organizaciją, stambiųjų vienetų pavadinimuose trūko tik Gedimino ir Algirdo vardų. Atsiribojimas nuo Algirdo galėjo būti nulemtas jau minėtų priešasčių (dėl plėtros į rytus, mišrių santuokų ir prieštarinai vertinto sūnaus Jogailos), tačiau sunkiau motyvuoti Gedimino vardo nepaisymą. Gali būti, kad partizanams pakako to, jog egzistavo jau Geležinio Vilko rinktinė, o su ja siejta ir Vilniaus įkūrimo legenda. Kitų didžiųjų kunigaikščių tapatinimas su sostine taip pat galėjo prislopinti Gedimino atminimą.

Šaltinių ir tyrimų stygius apriboja galimybes atkurti nuoseklią dalinių pavadinimų kaitą, todėl pateikiami pavieniai atvejai. Suprantama, kad didžiausia pavadinimų įvairovė pastebima žemiausiu lygmeniu – būrių pavadinimuose, kadangi paprastai jiems buvo suteikiami vardai pagal vadų slapyvardžius⁸⁸. Keičiantis vadams, būrių pavadinimai kito dažnai. Pastovesniais galima laikyti tėvūnijų, rinktinių, apygardų pavadinimus, todėl laikomasi prielaidos, kad jų parinkimas buvo sąmoningas ir galintis suteikti daugiau žinių apie partizanų istorines preferencijas.

Pietų Lietuvos (Nemuno) sritis. Dainavos ir Tauro apygardose gausu istorinių pavadinimų. 1945 m. gegužę Dzūkų grupės štabo veiksmų dienoraštyje nustatyta tokia tvarka: „Dabar veikiantieji atskiri žaliukų daliniai vadinasi atatinkamai jų vadų slapyvardžio būriais, pav., Perkūno būrys, Šarūno būrys ir pan. [...] Būriai turi atatinkamų kaimų vardus. Kuopos turi atatinkamai seniūnijų (apylinkių) vardus. Kur kuopų ir būrių pavadinimai atatinkamai sutampa, tai vietovės pavadinimą palikti kuopai, o būriui duoti kitokį, vietai ar žmonėms būdingą vardą.“⁸⁹

Iš Dzūkų grupės išaugusioje Dzūkų rinktinėje aptinkamos Geležinio Vilko, Kęstučio, Margio, Vaidoto tėvūnijos⁹⁰, tad galima manyti, kad ilgainiui pavadinimų supratimas kito. Dainavos apygardoje paminėtina ir Merkio rinktinė, kurioje, be batalionų vardų, išreiškusių apimamas veikimo teritorijas (Druskininkų, Merkinės, Varėnos), buvo suburta Gardino grupė ir Vytauto tėvūnija. Panašiu principu kūrėsi Geležinio Vilko rinktinė ir įsibėgėjęs partizaniniam karui apygardai priskirta Šarūno rinktinė⁹¹.

Paminėtina, kad Dainavos ir Tauro apygardose dominavo kunigaikščių vardų parinkimas⁹² su keliomis išimtimis, tarp kurių – pirmojo karininko, žuvusio savanorių kovo-

⁸⁸ Aušrelės būrys. In *Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai*. T. 5..., p. 746.

⁸⁹ LP grupių vadams įsakymas nr. 1, 1945 m. gegužės 7 d., cit. pagal Dzūkų grupės štabo veiklos dienoraštis. *Laisvės kovų archyvas*, 1993, t. 9, p. 59, 60.

⁹⁰ *Pietų Lietuvos partizanų sritis: atlasas. Dainavos ir Tauro apygardos*. Red. Dalia KUODYTĖ. Vilnius, 2008, p. 8.

⁹¹ *Ibid.*, p. 8.

⁹² LUKŠA, Juozas. *Partizanai*. Vilnius, 1990, p. 85.

se, Antano Juozapavičiaus vardas. Tauro apygardoje egzistavo S. Dariaus ir S. Girėno, V. Kudirkos, J. Basanavičiaus, Trispalvės vėliavos ir net poeto P. Vaičiaičio tėvūnijos⁹³.

Minėta, kad partizanų vadovybė ne tik siekė pasitelkti iš istorinio pasakojimo žinomas figūras ar vaizdinius, bet ir įamžinti laisvės kovų herojus. Pavyzdžiui, žymaus partizanų vado J. Vitkaus-*Kazimieraičio* garbei Merkio rinktinei suteiktas Kazimieraičio vardas⁹⁴. Kiek kitoks vado Alfonso Arlausko-*Geležinio Vilko* atvejis: „Štabo viršininku (vadu) buvo išrinktas buvęs policijos viršininkas Alfonsas Arlauskas⁹⁵, kuris pasivadino „Geležiniu Vilku“, ir visą sukurtą būrį nuspręsta pavadinti „Geležinio Vilko“ būriu.“⁹⁶ Panašiai nutiko kuriant Pietų Lietuvos partizanų srities štabą ir perorganizuojant rinktines – Perkūno rinktinė pervadinta Gedimino vardu, o „Vytautas Vabalas, pakeitęs Grambuolio slapyvardį į Kunigaikščio, buvo paskirtas Gedimino rinktinės štabo viršininku“⁹⁷.

Ryšys su istoriniu pasakojimu reiškėsi ne tik per slapyvardžius ar pavadinimus. Paminėtinas prierašumas konkrečioms vietoms. Pavyzdžiui, „[Dainavos] Apygardos vado D. Jėčio-*Ažuolio* bunkeris buvo įrengtas maždaug prieš legendinę Pilėnų kunigaikščio Margirio piliavietę (už Nemuno). Ten, kur keliuką tarp girininkijos ir Nemajūnų kerta Nemunan įtekantis šaltinėlis“⁹⁸. Tikėtina, kad nuotraukos ir informacija apie asmeninius kovotojų daiktus šios tendencijos atskleidimą praplėstų naujomis įžvalgomis.

Rytų Lietuvos (Kalnų) sritis. LLA nuostatos darė įtaką šioje srityje veikusioms Algimanto, Didžiosios Kovos, Vyčio ir Vytauto apygardoms⁹⁹. Atskirai nuo vieningos organizacijos veikę Biržų ir iš dalies Pasvalio krašto partizanai preferencijomis istorinėms figūroms niekuo nesiskyrė nuo kitų dalinių. 1947 m. gruodį įkurta ir iki 1951 m. krašte veikė Dariaus ir Girėno apygarda, 1951 m. rugpjūtį sumažėjus kovotojų skaičiui, likusieji priskirti Sierakausko tėvūnijai, prijungtai prie Vyčio apygardos¹⁰⁰. Jau po mėnesio Sierakausko tėvūnija pervadinta Pilėnų vardu¹⁰¹.

Algimanto apygardos istorijoje galima atkurti detalesnę vaizdą. Žinomo vietos partizanų vado A. Slučkos-*Šarūno* nuo 1947 m. balandžio vadovaujamoje teritorijoje kūrėsi ar persiformavo trys rinktinės – Žalioji, Kunigaikščio Margio (nuo 1948 m. bir-

⁹³ *Pietų Lietuvos partizanų sritis...*, p. 8, 92.

⁹⁴ *Ibid.*, p. 8.

⁹⁵ Šias pareigas nurodo atsiminimų autorius, tačiau tyrimai rodo, kad A. Arlauskas (1925–1945) buvo ne policijos viršininkas, bet veiklus ir autoritetingas Lietuvos laisvės armijos narys, 1944 m. įkūręs Lietuvos Tėvynės aukuro organizaciją, o 1945 m. pradžioje suformavęs Geležinio Vilko partizanų kuopą. Neskelbti Vykinto Vaitkevičiaus duomenys.

⁹⁶ Iš politinio kalinio Pijaus Krušinsko dienoraščio. In *Kapai be kryžių, kryžiai be kapų*. Sud. Albinas SLAVICKAS. Kaunas, 2009, p. 21.

⁹⁷ JUODSNUKIS, Vytautas. *Suvalkijos partizanų takais*. Kaunas, 2000, p. 369.

⁹⁸ *Kapai be kryžių, kryžiai be kapų...*, p. 66.

⁹⁹ REMEIKA, K. *Op. cit.*, p. 7.

¹⁰⁰ BALČIŪNAITIS, Gražvydas. Laisvės kovos Pasvalio krašte: žmonės ir faktai. In *Iš Panevėžio praeities: miško broliai. XX konferencijos pranešimai*. Sud. Arūnas ASTRAMSKAS, Donatas JUŽENAS. Panevėžys, 2018, p. 94.

¹⁰¹ *Ibid.*

želio 15 d.), Šarūno. Pastarosios vadui A. Slučkai perėmus aukštesnes pareigas, į jo vietą buvo paskirtas vienas iš rinktinėje veikusių kuopų (Algirdo, Butegeidžio, Gražinos, Vaižganto¹⁰²) – Algirdo kuopos – vadas Antanas Starkus-*Blinda, Montė*. Ši kuopa 1948 m. buvo prijungta prie Kunigaikščio Margio rinktinės – iš pradžių kaip Žalgirio, o vėliau kaip Dariaus ir Girėno kuopa¹⁰³.

Gražinos kuopą sudarę būriai 1946 m. vasarą gavo kunigaikščių vardus¹⁰⁴, o Šarūno rinktinėje nuo 1949 m. sausio mėnesio veikė Algirdo, Butegeidžio, Mindaugo, Gražinos kuopos¹⁰⁵. Šioje apygardoje buvo įamžinta daug įvairių laikotarpių figūrų, tą liudija turimi duomenys apie veikusius Blindos, Herkaus, Kęstučio, Kosciuškos, Margio, Traidenio, Vytenio ir Žalgirio būrius¹⁰⁶.

Nuo 1944 m. pabaigos veikusioje Vyčio apygardoje taip pat gausu pavyzdžių – ten veikė Girėno būrys, Gedimino ir Kęstučio tėvūnijos¹⁰⁷. Stambesniame organizaciniame vienetė, Gedimino rinktinėje, 1951–1952 m. taip pat būta daugiau istorinių figūrų vardų – veikė Aušros, Varpo ir Trimito tėvūnijos¹⁰⁸.

Kitokios tendencijos pastebimos Vytauto apygardoje. Ten rinktinės vadintos gyvūnų vardais. Net ir apygardai priskirta Šarūno rinktinė nuo 1946 m. tapo Liūto¹⁰⁹. Istorinių figūrų parinkimo įvairovė aptinkama būrių lygmeniu – ten būta Aušros, Eimučio, Geležinio Vilko, Vaidoto dalinių¹¹⁰.

1944 m. vasarą faktiškai pradėjusioje veikti Didžiosios Kovos apygardoje situacija panaši – suformuotos A ir B rinktinės, o kuopos ir batalionai vadinti numeriais¹¹¹. Vis dėlto egzistavo Kardo, Šarkio būriai¹¹².

Nepaisant skirtingos padėties apygardose, srities štabas puoselėjo išskirtinį sąmoningumą. Sritis, dar žinoma Kalnų vardu, turėjo ir kitą pavadinimą – Karaliaus Mindaugo. Šis pavadinimas priimtas 1948 m. rugpjūčio 1–4 d. vykusiame Šiaurės rytų dalinių vadų ir atstovų sąskrydyje, kuriame, be kita ko, sutarta, kad srities būstinė va-

¹⁰² Pastaroji veikė ilgiausiai – iki 1951 m. gruodžio. Plg. JANKAUSKIENĖ, Edita. Partizaninis ginkluotas pasipriešinimas ir jo slopinimas Kupiškio valsčiuje 1944–1953 metais. In *Kupiškis: naujaisi moksliniai lokaliniai tyrimai*. Sud. Aušra JONUŠYTĖ. Vilnius, 2016, p. 624.

¹⁰³ MARKUCKYTĖ, Elena; PILKAUSKAS, Donatas. *Kovoje už brangią Tėvyne: Algimanto apygardos partizanų istorija*. Panevėžys, 2008, p. 6.

¹⁰⁴ *Laisvės kovotojų prisiminimai*. T. 8. Sud. Romas KAUNIETIS. Vilnius, 2014, p. 64.

¹⁰⁵ JANKAUSKIENĖ, E. Op. cit., p. 618.

¹⁰⁶ *Žuvusių Anykščių krašto partizanų žinynas*. Sud. Gintaras VAIČIŪNAS. Vilnius, 2019, p. 197.

¹⁰⁷ *Ibid.*, p. 197.

¹⁰⁸ *Šiaurės rytų Lietuvos partizanų sritis: atlasas. Biržų krašto partizanai, Didžiosios Kovos, Vyčio apygardos*. Red. Edita JANKAUSKIENĖ. Vilnius, 2014, p. 116.

¹⁰⁹ ŠIDLAUSKIENĖ, Birutė. Partizano mintys apie demokratiją. *Laisvės kovų archyvas*, 2003, t. 33, p. 9.

¹¹⁰ *Žuvusių Anykščių krašto partizanų žinynas...*, p. 197.

¹¹¹ *Ibid.*, p. 197.

¹¹² *Ibid.*

dinsis Voruta¹¹³. Simboliška, kad, svarstant dėl vieningo organizacijos veikimo, buvo pasirinkta Lietuvą XIII a. vienijusio kunigaikščio figūra.

Vakarų Lietuvos (Jūros) sritis. Iš Lietuvos istorinio pasakojimo žinomos figūros buvo svarbios ir Jungtinės Kęstučio apygardos (nuo 1948 m. balandžio – Kęstučio), Priskėlimo ir Žemaičių apygardų vadovybėms. Įkuriant Jungtinę Kęstučio apygardą, jos vadas kvietė „ugdyti meilę tėvynei ir aukštą moralę, propaguoti kovą už laisvę, vesti, nurodant būdus ir kelius“¹¹⁴. Neabejotina, kad atminimas buvo suvokiamas kaip reikšmingas ugdymo įrankis. Žinoma, kad J. Žemaitis su bendražygiais 1947–1948 m. žiemą praleido Aušros vardu pavadintoje slėptuvėje¹¹⁵.

Kęstučio apygardoje veikė Šerno, Žalčio, Lydžio rinktinės, vėliau įgavusios atitinkamai Knygnešio (dar vėliau Savanorio), Vaidoto, Aukuro vardus¹¹⁶. 1949 m. pradžioje Aukuro rinktinė tapo Butigeidžio rinktinė¹¹⁷.

1947 m. spalį suformuotas Juozapavičiaus rajonas Knygnešio rinktinėje kitų metų sausį pervadintas Tremtinio rajonu¹¹⁸. Tikėtina, kad tai buvo ir pagarbos pareiškimas iš Lietuvos ištremtiems ir svetur įkalintiems tautiečiams.

Srityje suformuotose Alkos, Kardo, Šatrijos ir Vytenio rinktinėse istorinių vardų pagausėjimas pastebimas įsibėgėjus pasipriešinimo organizacijos centralizacijai. Tuo laiku iškilio daugiausia Vakarų Lietuvos regione atpažįstamų kunigaikščių vardų parinkimo atvejai – Bugantas, Kaributas, Tauragis, Tautvaiša, Žygimantas ir kiti¹¹⁹. Vėlesnių laikų istoriją primena Dariaus rajonas¹²⁰ ir Vyčio būrys¹²¹.

Vėliausiai, 1948 m. balandžio 1 d., įkurtai Priskėlimo apygardai priskirta Voverės rinktinė jau 1948 m. gegužės mėnesį pervadinta Kunigaikščio Želgaičio rinktinė¹²².

1948 m. birželio 2 d. įkurtoje Aušros rinktinėje po mėnesio suformuotas Kudirkos rajonas, o ji pati 1949 m. vasario 16 d. įsakymu pavadinta Varpo, po trijų mėnesių –

¹¹³ Šiaurės-rytų Lietuvos partizanų kovos dalinių vadų ir atstovų sąskrydžio protokolas, 1948 m. rugpjūčio 1–4 d. LVA, f. K-3377, ap. 55, b. 218, l. 28.

¹¹⁴ Informacinis Jungtinės Kęstučio apygardos vado pranešimas apie apygardos sukūrimą, 1947-01-18, cit. pagal KUODYTĖ, Dalia. Jungtinės Kęstučio apygardos kūrimas (dokumentų rinkinys). *Laisvės kovų archyvas*, 1994, t. 12, p. 64.

¹¹⁵ Pasakoja Lionginas Meškauskas. In *Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai*. T. 5..., p. 85.

¹¹⁶ *Vakarų Lietuvos partizanų sritis: atlasas. Kęstučio, Priskėlimo, Žemaičių apygardos*. Red. Edita JANKAUSKIENĖ. Vilnius, 2010, p. 8.

¹¹⁷ *Ibid.*, p. 8.

¹¹⁸ PETRAUSKIENĖ, Aistė; PETRAUSKAS, Gediminas; VAITKEVIČIUS, Vyktintas. *Partizanų bunkeris Daugėliškių miške: kompleksinių tyrimų studija ir šaltiniai*. Raseiniai, 2017, p. 203.

¹¹⁹ *Vakarų Lietuvos partizanų sritis...*, p. 148.

¹²⁰ Pasakoja Zuzana Venckutė-Bitinienė. In *Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai*. T. 5..., p. 906.

¹²¹ Vyčio būrys. In *Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai*. T. 5..., p. 915.

¹²² MALINAUSKAITĖ, Aurelija. Lietuvos Žaliosios ir Kunigaikščio Želgaičio rinktinių vadovybė. *Žiemgala*, 2013, t. 2, p. 46.

Maironio vardu¹²³. 1952 m. vasario 16 d. Maironio rinkinei suteiktas Povilo Lukšio rinktinės vardas¹²⁴.

Lūžio metais, parenkant organizaciniams vienetams figūrų iš Lietuvos istorinio pasakojimo vardus, reikia laikyti 1949-uosius. Taip teigti skatina archyve išlikę įsakymai dėl dalinių slapyvardžių kaitos. 1949 m. kovo 12 d. įsakymu Dangoraižio dalinys tapo Putvinskio, Pavyzdžio – Vytauto, Erdvės – Radvilos, Masyvo – Margio, Vizito – Vaidoto, Ateities – Laimės, Aruodo – Didvyrio, Atžalos – Savanorio, Vilnies – Kovotojo, Turto – Patrioto, Piliakalnio – Jūratės, Varpo – Kastyčio, Pajėgos – Avangardo daliniu¹²⁵. Panašu, jog tuo laiku aiškiausiai laikytasi istorinių figūrų vardų suteikimo linijos.

1949 m. gegužės 16 d. fiksuojama, kad Vizito (Vaidoto) dalinys tampa Lukšio, Masyvo (Margio) – Vytenio, Pavyzdžio (Vytauto) – Eimučio daliniu¹²⁶. Taigi ir šiuo atveju matoma Lietuvos istorinio pasakojimo įtaka. Akcentuojama didinga Lietuvos praeitis ir svarbiausi kovos už laisvę epizodai.

Šioje apygardoje plečiamą herojų sąrašą liudija 1946 m. vasarį žuvusio Genio rinktinės vado Martyno Kliausius-*Tautvydo* įamžinimas – aplink vado gimtąjį Joniškį veikęs Erelio rajonas 1948 m. tapo Partizano Tautvydo tėvūnija¹²⁷. Partizanams tai turėjo liudyti, kad jų auka nėra beprasmi ir jų atminimas bus perduotas ateities kartoms.

Išvados

1. Lietuvos istorinis pasakojimas jungė laisvės kovų dalyvius. Partizanų vadovybės nurodymais lestuose spaudiniuose ir pavieniuose kovotojų užrašuose akcentuota šimtmečius besitęsianti laisvės kova, tautos dvasinė stiprybė, herojų nepamirštas tautos atmintyje. Pasirinkti siužetai liudijo kilnius tautos karvedžius, lojalumą demokratijos principams, iš protėvių paveldėtą pasiaukojančią Tėvynės gynybą. Partizanams, nepriklausomai nuo jų rango, ir visuomenei skirti tekstai pasižymi siekiu ugdyti istorinę savimonę, kelti moralę ir telkti pasipriešinimui.
2. Partizanų vadovybė siekė, kad visi kovotojai jaustųsi esą lietuvių laisvės kovos perėmėjai ir aktyvūs istorijos veikėjai. Jungiant kovą žodžiu ir kovą ginklu, Lietuvos istoriniame pasakojime buvo svarbi kovotojų perspektyva, kurią papildė nauji partizaninio karo siužetai. Vadų autoritetas, tinkamai parinktos istorinės figūros ir vaizdiniai, Tėvynės gynėjų įamžinimas turėjo tapti atsvara okupacinių struktūrų agresijai ir propagandai.

¹²³ PETRAUSKIENĖ, A.; PETRAUSKAS, G.; VAITKEVIČIUS, V. Op. cit., p. 203–204.

¹²⁴ *Vakarų Lietuvos partizanų sritis...*, p. 108.

¹²⁵ Dangoraižio dalinio vado įsakymas, 1949 m. kovo 12 d. LVA, f. K-5, ap. 1, b. 18, l. 59.

¹²⁶ Maironio rinktinės vado įsakymas, 1949 m. gegužės 16 d. LVA, f. K-5, ap. 1, b. 190, l. 16–16ap.

¹²⁷ MALINAUSKAITĖ, A. Op. cit., p. 45.

3. Parenkant slapyvardžius, turėjo reikšmės įvairūs veiksniai. Tyrimo metu buvo nustatyti 935 laisvės kovų dalyviai, turėję bent vieną istorinę figūrą ar vaizdinį perteikusį slapyvardį. Visose trijose partizanų suformuotose organizacinėse srityse populiariausi buvo vardai, susiję su LDK istorija. Lyginant su tekstais, mažiau dėmesio skiriama XIX amžiaus ir tarpukario figūroms bei vaizdiniams. Nustatyta atveju, kai partizanai slapyvardžiams rinkdavosi istoriniame pasakojime siužetiškai susietas figūras – ši praktika būdinga partizanams, kuriuos siejo vadovaujančios pareigos, šeimyniniai ryšiai ir bendra patirtis tarpukariu. LLKS Tarybos prezidento pirmininkas Jonas Žemaitis *Vytauto* slapyvardį pasirinko tik pradėjęs pasipriešinimo vienijimo procesą 1948 m. birželį.
4. Lietuvos laisvės armijos nuostata daliniams suteikti vietovardžių, skaitvardžių ar gyvūnų vardus pastebimai keitėsi 1947–1949 m., vykstant partizanų organizacijos vienijimui (įkūrus BDPS ir vėliau LLKS). Tuo metu pasireiškusi istorinį pasakojimą perteikusią vardų teikimo tendencija nebūdinga tik Rytų Lietuvos partizanų sričiai priskirtoms Didžiosios Kovos ir Vytauto apygardoms. Kituose Rytų, Pietų ir Vakarų Lietuvos partizanų sričių organizacinių vienetų pavadinimuose dominavo LDK kunigaikščių vardai, bet gausu ir su moderniaja Lietuvos istorija susijusių figūrų ir vaizdinių ar net bandymų parinkti istoriškai tarpusavyje susijusius pavyzdžius. Tokios sąsajos geriausiai atsiskleidžia 1948 m. balandį įkurtoje Priskėlimo apygardoje. Išskirtina ir Šiaurės rytų Lietuvos partizanų sritis, 1948 m. rugpjūtį pavadinta Karaliaus Mindaugo vardu ir srities vado būstinei parinkusi Vorutos pavadinimą. Žuvusių kovos draugų įamžinimas organizacinių vienetų pavadinimuose rodo siekį Lietuvos istorinį pasakojimą tęsti.

Priedas

Lietuvos laisvės kovotojų, turėjusių istorinius slapyvardžius, sąrašas

Sudarytas Gretos Paskočiūmaitės, remiantis straipsnyje minimais Aistės ir Gedimino Petrauskų, Vykinto Vaitkevičiaus tyrimais, Gintaro Vaičiūno ir Romo Kauniečio sudarytose knygose minimų ir aprašytų kovotojų vardynu ir kt.

Trumpiniai

J – Vakarų Lietuvos (Jūros) sritis

M – Rytų Lietuvos (Kalnų, vėliau Karaliaus Mindaugo) sritis

N – Pietų Lietuvos (Nemuno) sritis

prt. – partizanas

ryš. – ryšininkas

rém. – rėmėjas

Žvaigždutė (*) reiškia vadovaujančias pareigas

Algimantas

Adomaitis Pranas, J (prt.)

Artmonas Jonas, M (prt.)

Bubulis Kazys, M (prt.)

Degutis Kazys, N* (prt.)

Galinis Vytautas, N (prt.)

Gečas Vladas, J* (prt.)

Jonelis Zenonas, M (prt.)

Karbočius Bronius, M* (prt.)

Laurynaitis Antanas, J (prt.)

Margevičius Algirdas, N (prt.)

Mejeris Jonas, J (prt.)

Mieliulis Aleksandras, J* (prt.)

Miliauskas Algis, N (prt.)

Montvydas Vladas, J* (prt.)

Reinys Stasys, J (prt.)

Ruzgys Vytautas, J* (prt.)

Štombergas Justinas, J (prt.)

Urbonavičius Albinas, M (prt.)

Vasiliauskas Jurgis, N* (prt.)

Zaskevičius Algimantas Vincas, J* (prt.)

Zinkevičius Stasys, J* (prt.)

Beris Vitas, N (prt.)

Berušnis Kazys, J (prt.)

Beržinis Kazimieras, J* (prt.)

Budreckas Simonas, J* (prt.)

Juška Leonas, J* (prt.)

Kačinskas Jonas, J (prt.)

Lubys Antanas, J (rém., ryš.)

Mikalauskas Gediminas, N* (prt.)

Norvaiša Vaclovas, J (prt.)

Runas Pranas, N* (prt.)

Šimanskis Algirdas, N* (prt.)

Stačiokas Algirdas, N* (prt.)

Stašaitis Česlovas, N* (prt.)

Sudeikis Albinas, J (prt.)

Urbonas Feliksas, J (prt.)

Valinskas Jonas, N (prt.)

Vilčinskis Jonas, J* (prt.)

Vilimaitė Izabelė, J (prt.)

Vytė Antanas, J (prt.)

Žaldaris Algirdas, N (prt.)

Žulys Vladas, M (prt.)

Algis

Bacevičius Vytautas, N* (prt.)

Belaglovas Jonas, J* (prt.)

Algirdas

Bakanauskas Viktoras, J* (prt.)

Butkus Alfonsas, J (prt.)
Cinovas Andrius, J (prt.)
Čižas Eduardas, J (prt.)
Čyžas Alfonsas, J (prt.)
Diršė Mykolas, M (prt.)
Jackys Petras, J (prt.)
Jankauskas Jonas, N* (prt.)
Kalnius Mykolas, J (prt.)
Karparavičius Jonas, M (rėm.)
Kuzminskaitė Elzbieta, J (ryš., rėm.)
Leškys Juozas, J* (prt.)
Lileikis Petras, J* (prt.)
Lušas Jonas, J* (prt.)
Narkevičius Benediktas, M* (prt.)
Ruzgys Vytautas, J* (prt.)
Šinkūnas Juozas, M (prt.)
Trinka Algirdas, J* (prt.)
Venckaitis Steponas, J* (prt.)
Venskaitis (Venskevičius) Bonifacas, N (prt.)
Virbickas Petras, J (prt.)

Alseika

Gontis Vytautas, N* (prt.)

Alšėnas

Daugėla Vladas, M (prt.)

Anbo (Ambo)

Bulota Jonas, N* (prt.)
Liaukus Kazys, N (prt.)
Meškuotis Juozas, M (prt.)
Skučas Albinas, N (prt.)

Atila

Morkūnas Povilas, J* (prt.)

Aušra (Aušrelė)

Ališauskas Juozas, N (prt.)
Astrauskas Kazimieras, M (prt.)
Augustytė Albina, J (ryš., rėm.)
Auškelis Kazys, J (prt.)
Bielinis Bronius, M (prt.)
Burneikis Anicetas, M (prt.)
Čyžas Feliksas, J (prt.)
Griškoniš Juozas, N* (prt.)
Jakučionis Steponas, M* (prt.)
Jankauskas Jonas, N* (prt.)

Kentra Albinas, J (prt.)
Kmita Andrius, J* (prt.)
Krulikas Albinas, N (prt.)
Liliškytė Rūta, J* (prt.)
Lisius Adolfas, J (prt.)
Montvydas Vladas, J* (prt.)
Normantaitė Aniceta, J (prt.)
Pažėra Antanas, N (prt.)
Preibys Adolfas, J* (prt.)
Senkutė Angelė, N (prt.)
Sinkevičius Mykolas, M (prt.)
Slauta Juozas, N* (prt.)
Sriubas Alfonsas, M (prt.)
Staškevičius Jonas, M* (prt.)
Steiblys Steponas, M (prt.)
Strelčiūnienė Veronika, M (prt.)
Sudnikas Steponas, M (prt.)
Tiškus Vladas, J (ryš.)
Vaidžiulis, J (prt.)
Vainilavičius Vincas, M (prt.)
Zastauskas Sigitas, N (prt.)

Bajoras (Bajoraitis)

Andriuška Povilas, J* (prt.)
Bendaravičius Jonas, N (prt.)
Jutkevičius Jonas, N* (prt.)
Leskevičius Vincas, N (prt.)
Montvydas Jonas, J (prt.)
Sapiega Vladas, N (prt.)
Vosylius Jonas, N (prt.)

Baltrus

Knistautas Alfonsas, J* (prt.)
Kuzmickas Vytautas, N (prt.)
Rimša Juozas, N (prt.)
Tunkevičius Antanas, M (prt.)

Bankininkas Vailokaitis

Valentėlis Alfonsas, M* (prt.)

Baronas

Jurgaitis Simas, J* (prt.)
Paliūnas Juozas, J* (prt.)

Basanavičius

Botyrius Jonas, N (prt.)

Lasavickas Jonas, N (prt.)

Zinius Juozas, J (prt.)

Bielinis

Tamkus Juozas, J (prt.)

Žukauskas Balys, M* (prt.)

Birutė (Birutis)

Bradulskaitė Kotryna, J (prt.)

Budėnaitė Marytė, N* (prt.)

Buivydaite Veronika, M (ryš.)

Čebelytė Danutė, N (prt.)

Čelnaitė Valia, M (prt.)

Džiovelaitė Bronė, M (ryš.)

Guigaitė Malvina, M (ryš.)

Kaminskaitė Regina Marijona, N (ryš.)

Mikalauskiene Julija, J (prt.)

Petraškaitė Albina, N (ryš.)

Pupeikytė Bronė, M (prt.)

Railaitė Zuzana, M (prt.)

Rudnicas Mečislovas, J (prt.)

Sakalauskaitė Irena, J (ryš.)

Stasiškytė Aldona, M (ryš.)

Stočkutė Teklė, M (prt.)

Svetikaitė Ona, J (ryš.)

Tylaitė Elena, M (ryš.)

Blinda

Starkus Antanas, M* (prt.)

Boleslovas Didysis

Vinciūnas Boleslovas, J (prt.)

Brutenis (Prutenis)

Gindrėnas Alfonsas, M (prt.)

Laurinėnas Jeronimas, M (prt.)

Lukauskas Vladas, J* (prt.)

Ruzgys Vytautas, J* (prt.)

Butautas

Kriaučiūnas Juozas, N (prt.)

Butegeidis (Butageidis, Butigeidis)

Marčiulionis Juozas, N* (prt.)

Butvydis

Krivickas Bronius, M* (prt.)

Caras

Meškauskas Jonas, M (prt.)

Cezaris (Cezoriukas)

Armoška Kleopas, J (prt.)

Astasevičius Julius, J (prt.)

Kriaučiūnas Juozas, N (prt.)

Pakšys Petras, M* (prt.)

Papreckis Viktoras, J (prt.)

Žaliaduonis Vincentas, M* (prt.)

Čemberlenas

Rudžys Juozas, J* (prt.)

Čerčilis

Putrimas Antanas, M (prt.)

Šoma Juozas, J* (prt.)

Zulumskis Julius, M (prt.)

Danila (Danyla)

Bartkus Petras, J* (prt.)

Danilevičius Henrikas, J* (prt.)

Dantė

Baranauskas Vytautas, J (prt.)

Danutė

Gumuliauskaitė Genė, J (ryš.)

Juodytė Genovaitė, J (prt.)

Radzevičiūtė Veronika, J (ryš.)

Senkutė Angelė, N (prt.)

Siaurusevičiūtė Ona, N (prt.)

Darius

Armonas Antanas, J (prt.)

Griška Albinas, M (prt.)

Gulbinas Pranas, J (prt.)

Jakštas Petras, M (prt.)

Jocius Antanas, M (prt.)

Juočepys Jonas, M (prt.)

Jurgėlaitis Boleslovas, N (prt.)

Kvietkauskas Juozas, N* (prt.)

Lapienis Juozas, M* (prt.)

Lasys Balys, M (prt.)

Majus Juozas, J (prt.)

Maurickas Jonas, J (prt.)

Milinauskas Juozas, N (prt.)
Norkus Stasys, J* (prt.)
Paulauskas Juozas, J* (prt.)
Paulavičius Kazimieras, M (prt.)
Rekašius Steponas, J* (prt.)
Remeika Vytautas, J* (prt.)
Rūkas Steponas, J* (prt.)
Rundza Antanas, J (prt.)
Stakė Leonas, J (prt.)
Stasiulis Viktoras, M* (prt.)
Sudeikis Zigmantas, J (prt.)
Vasiliauskas Juozas, J (prt.)
Žarskus Povilas, M (prt.)
Žemaitis Jonas, J* (prt.)

Daugirdas

Eisinas Vytautas, J (prt.)
Runas Pranas, N* (prt.)
Šinkūnas Bronius, M* (prt.)

Daujotas

Česnakavičius Jonas Vytautas, M* (prt.)

Daukantas

Jankauskas Vytautas, J* (prt.)
Mikšys Petras, J (prt.)
Mirinavičius Jonas, M (prt.)
Norkus Fabijonas, J (prt.)
Remeikis Stasys, J* (prt.)
Sankauskas Vytautas, J* (prt.)
Tursa Vladas, M (ryš., rėm.)
Veida Aleksas, J (prt.)

Daumantas

Gudynas Vincas, N (prt.)
Janulis Mykolas, M* (prt.)
Laurinavičius Romas, M (prt.)
Lukša Juozas, N* (prt.)
Sargautas Rafaelis, J* (prt.)
Varkala Algirdas, N* (prt.)

Daunoras

Urbonavičius Pranas, M* (prt.)
Žukauskas Balys, M* (prt.)

Donelaitis

Caporkus Leonas, J* (prt.)
Malakauskas Aleksas, J* (prt.)

Don Kichotas

Bosas Jonas, J (prt.)

Dučė

Putrimas Balys, M* (prt.)

Džiugas

Augustinavičius Vaclovas, J (prt.)
Biliūnas Albinas, J* (prt.)
Čičelis Jonas, M* (prt.)
Čižauskas Edvardas, M* (prt.)
Grauslys Danielius, J (prt.)
Liukpetris Antanas, J (prt.)
Mingilas Laurynas, J* (prt.)
Pudžvelis, J (prt.)
Vabalas Česlovas, N (prt.)
Vakšinskas Antanas, N (prt.)

Eimutis

Alūza Bronius, J* (prt.)
Baltkojis Jonas, J (prt.)
Barauskas Justinas, N (prt.)
Čižas Eduardas, J (prt.)
Daukantas Vaclovas, J (prt.)
Dilys Petras, M* (prt.)
Gadliauskas Petras, J (OS, prt.)
Jurkėnas Pranas, M (prt.)
Kubilius Albinas, M* (prt.)
Kučinskis Juozas, J (prt.)
Matulionis Domas, M (prt.)
Petraitis Antanas, J* (prt.)
Saliklis Vytautas, N* (prt.)
Sirutis Julius, M (prt.)
Stoškus Jonas, J* (prt.)
Vėžys Juozas, M (prt.)

Etmonas

Ivanauskas Vaclovas, J* (prt.)
Montvydas Vladas, J* (prt.)

Gabrys

Noreika Kazys, J (prt.)

Tamkus Juozas, J (prt.)
Totoris Feliksas, M (prt.)

Gandis

Vaitiekūnas Vytautas, M* (prt.)

Gardenis

Kukauskas Jonas, N (prt.)

Gardinas

Česnulevičius Ipolitas, M (prt.)

Pavašinskas Antanas, M (prt.)

Garibaldis

Bajerčius Konstantinas, N (ryš.)

Gediminas

Aleščikas Jonas Petras, N* (prt.)

Ambrozaitis Kazys, J (prt.)

Banislauskas Albinas, N (prt.)

Bogušis Vytautas, N (prt.)

Budvytis Vytautas, J (prt.)

Butrimas Stasys, J* (prt.)

Čižas Eduardas, J (prt.)

Gedvilas Antanas, J (prt.)

Gudauskas Gediminas, N (prt.)

Mačiulis Antanas, M (prt.)

Marčiukaitis Vitas, N (prt.)

Melešius Edvardas, J* (prt.)

Nakas Julius, J (prt.)

Pošius Petras, M* (prt.)

Povilaitis Petras, N* (prt.)

Ridikas Antanas, M (prt.)

Rukšėnas Bronius, M (prt.)

Šeputis Kazys, J* (prt.)

Šimoniutis Jonas, N* (prt.)

Šlekys Jokūbas, M* (prt.)

Stanevičius Juozas, M* (prt.)

Streižys Juozas, M* (prt.)

Tamaliūnas Gediminas, N (prt.)

Vabalas Alfonsas, N* (prt.)

Vaitkus Stasys, J (prt.)

Geležinis Vilkas

Arlauskas Alfonsas, N* (prt.)

Kimštas Jonas, M* (prt.)

Gerdvilas

Petrikas Pranas, J (prt.)

Gėbelsas

Bačelis Edvardas, J (prt.)

Krikščiūnas Algirdas, M (prt.)

Giedraitis

Kučiūnas Stasys, M* (prt.)

Girėnas

Basys Klemensas, M (prt.)

Bisturyš Bronius, M (prt.)

Bivainis Kazys, M (prt.)

Gedminas Jonas, J (prt.)

Griliauskas Petras, M (prt.)

Griška Julius, M (prt.)

Guobužas Jonas, M (prt.)

Kazlauskas Alfonsas, J (prt.)

Kuckailis Stasys, N (prt.)

Kvedys Adolfas, J (prt.)

Kymantas Vladas, N (prt.)

Lasys Jonas, M (prt.)

Laucevičius Jonas, J* (prt.)

Liaudanskas Jonas, J (prt.)

Lileikis Petras, J* (prt.)

Mamaniškis Petras, M* (prt.)

Mockevičius Jonas, N (prt.)

Nekrošius Stasys, J (prt.)

Ožys Julius, M* (prt.)

Pauliukonis Vaclovas, M* (prt.)

Radžius Pranas, J (prt.)

Stankus Juozas, J (prt.)

Streikus Izidorius, M* (prt.)

Sudeikis Antanas, J* (prt.)

Šniuolis Viktoras, J* (prt.)

Venckaitis Steponas, J* (prt.)

Zaskevičius Algimantas Vincas, J* (prt.)

Žebrauskas Juozas, J (prt.)

Žukauskas Jonas, J (prt.)

Gorkis

Mikšys Petras, J (prt.)

Goštautas

Obelienius Jonas, N (prt.)

Griunvaldas

Jankauskas Jonas, N* (prt.)

Heraklis

Bosas Jonas, J (prt.)

Hitleris

Bareika Adolfas, M (prt.)

Kregždė Kazys, M* (prt.)

Krištanaitis Antanas, M* (prt.)

Kurklys Lionginas, M (prt.)

Lupeikis Juozas, M (prt.)

Paliūnas Antanas, J* (prt.)

Žiugždinis Juozas, N (prt.)

Jablonskis (Jablonskas)

Ivanauskas Lionginas, M (prt.)

Knistautas Alfonsas, J* (prt.)

Širka Lionginas, M (prt.)

Janonis

Pajaujįs Jonas, N (prt.)

Jaunutis

Atutis Jonas, J (prt.)

Bauža Bronius, J (prt.)

Belickas Liudas, M (prt.)

Blinkevičius Juozas, M* (prt.)

Bučionis Viktoras, N* (prt.)

Butanavičius Vincas, N (prt.)

Butkus Stasys, N (prt.)

Čekaitis Antanas, J (ryš.)

Čėsna Albinas, M (prt.)

Dambauskas Vincas, N (prt.)

Dikmanas Antanas, M (ryš.)

Eitutis Jonas, J (prt.)

Grauslys Leonas, J (prt.)

Gudeliauskas Vytautas, N* (prt.)

Gurskis Kazimieras, N (prt.)

Ignatavičius Jonas, M (prt.)

Jakimavičius V., N (prt.)

Janušaitis Bronius, N* (prt.)

Janušas Antanas, J (prt.)

Jaras Alfonsas, J (prt.)

Jokūbaitis Petras, J (ryš.)

Jundila Vytautas, N* (prt.)

Kavaliauskas Antanas, J (prt.)

Kokšta Feliksas, J (prt.)

Kriaučiūnas Stasys, M (prt.)

Kunevičius Pranas, J* (prt.)

Kuras Jonas, N* (prt.)

Kurtinys Leonas, N (prt.)

Kvedaras Stasys, J (prt.)

Kvedys Alfonsas, J* (prt.)

Litvinskas Adolfas, N (prt.)

Lukošius Mykolas, J (prt.)

Lukošius Napoleonas, J (prt.)

Malinauskas Jonas, N (prt.)

Mickūnas Alfonsas, M (prt.)

Mickūnas Povilas, M (prt.)

Mirijauskas Vytautas, N (prt.)

Morkūnas Antanas, M* (prt.)

Navickas Romualdas, M (prt.)

Neimanas (Neimantas) Vytautas, N* (prt.)

Oželis Petras, J (prt.)

Padervinskas Juozas, J (prt.)

Papreckas Bronius, J* (prt.)

Puodžiūnas Juozas, N (prt.)

Pyragas Antanas, N (prt.)

Raulynaitis Jonas, N (prt.)

Ruzgys Vytautas, J* (prt.)

Šalaševičius Antanas, N (prt.)

Simutis Liudvikas, J (ryš.)

Skačkauskas Jonas, J (prt.)

Stinta Jurgis, N (prt.)

Švilpa Povilas, M (prt.)

Tamkevičius Agatonas, N (prt.)

Trijonis Pranciškus, J* (prt.)

Urbonas Povilas, M (prt.)

Vasiliauskas Vladas, N (prt.)

Jogaila

Armonas Bronius, J* (prt.)

Barčas Matas, J (prt.)

Gečas Alfonsas, J (prt.)

Jaugėla Antanas, J* (prt.)

Kasperavičius Viktoras, N (prt.)

Martusevičius Juozas, N (prt.)

Purlys Alfonsas, M* (prt.)

Šukys Romualdas, J* (prt.)

Juozapavičius

Docka Aleksas, J (prt.)

Kaributas

Boruta Juozas, N* (prt.)
Valentukevičius Kęstutis, M (ryš.)

Karijotas

Kamarauskas Jonas, M* (prt.)
Kavaliauskas Bronius, N* (prt.)
Kimštas Jonas, M* (prt.)
Vitkauskas Viktoras, N* (prt.)

Karžygy

Baltuška Jurgis, N (prt.)
Jakštas Stasys, J (prt.)
Navickas Juozas, N (prt.)
Zdanavičius Juozas, N* (prt.)

Kastantas

Tunkevičius Povilas, M* (prt.)

Kazimieras (Kazimieraitis)

Gurklys Pranas, M (prt.)
Kirdonis Kazimieras, M* (prt.)
Kuzinevičius Jonas, M* (prt.)
Seliokas Albinas, N* (prt.)
Vitkus Juozas, N* (prt.)

Kazokas

Jasiulaitis Juozas, N* (prt.)
Kaidžius Kazys, M (prt.)
Riauba Kazys, J* (prt.)
Vaičiulevičius Stasys, N* (prt.)

Kęstutis (Kęstukas, Kęstas)

Adomaitis Antanas, N (prt.)
Aleksa Antanas, N (prt.)
Antanaitis Jonas, M (prt.)
Baltušis Jonas, M* (prt.)
Beleišis Jokūbas, N (prt.)
Beržanskis Kazimieras, J* (prt.)
Brukštus Valentinas, M (prt.)
Burvys Vaclovas, J* (prt.)
Butkus Izidorius, J (prt.)
Čičelis Jonas, M* (prt.)
Dabulevičius Kęstutis, N (prt.)
Degutis Pijus, N (prt.)
Diglys Kazys, J (ryš.)

Dominauskas Juozas, J (prt.)
Dranginas Antanas, N (prt.)
Džiautas Albinas, M (prt.)
Gailiušis Juozas, M (prt.)
Globys Kleopas, J (prt.)
Gružinskas Juozas, J (prt.)
Jagminas Zigmąs, J (prt.)
Jakštas Stasys, J (prt.)
Jasinevičius Vytautas, M* (prt.)
Kaletka Benediktas, M* (prt.)
Kėkštas Albertas, N (prt.)
Kemežys Tomas, N* (prt.)
Konstantinas Alfonsas, J (prt.)
Lukša Juozas, N* (prt.)
Matusevičius Algimantas Anzelmas, N (prt.)
Melešius Edvardas, J* (prt.)
Mickūnas Antanas, M* (prt.)
Mingilas Aleksandras, J* (prt.)
Mitkevičius Juozas, M (prt.)
Montvydas Vladas, J* (prt.)
Musteika Vytautas, J (prt.)
Naudžiūnas Kazys, M (prt.)
Naujokas Juozas, N (prt.)
Navickas Petras, M* (prt.)
Petravičius Vytautas, M* (prt.)
Poška Jonas, J (prt.)
Prūsaitis Pranas, J (prt.)
Putrius, J (ryš.)
Šarapovas Stefanąs, J (prt.)
Šilinas Izidorius, J (prt.)
Simanavičius, N (prt.)
Šinkūnas Stasys, M (prt.)
Skučas Juozas, N* (prt.)
Šlimas Izidorius, J (prt.)
Tumėnas Zigmąs, M (prt.)
Urbonas Leonas, J (prt.)
Vaičiulis Aleksas, J (prt.)
Valenta Kęstutis, N* (prt.)
Vasiliauskas Kęstutis, N (prt.)
Vaškėlis Balys, M* (prt.)
Žilys Albertas, M* (prt.)
Žinius Juozas, J (prt.)
Žutkauskas Mečys, J* (prt.)

Knygnešys

Tamoliūnas Jonas, M (prt.)

Kolumbas

Kokšta Feliksas, J* (prt.)
Pūkas Antanas, N (prt.)
Sasnauskas Juozas, N* (prt.)
Vaitkūnas Česlovas, N (prt.)
Kontautas
Kontrimas Kazimieras, J* (prt.)

Kryžiuotis

Baltonis Vladas, N* (prt.)
Berčius Liudas, M (prt.)
Išganaitis Juozas, N* (prt.)
Mačiūnas Juozas, N (prt.)

Kudirka

Armonas Antanas, J (prt.)
Mačiulis Povilas, M (prt.)
Mocius Vytautas, J (prt.)
Trumpaitis Kleopas, J (ryš.)
Turksas Jonas, N* (prt.)
Vitkevičius Povilas, M (prt.)
Zarenka Algirdas, J (prt.)

Kunigaikštis (Kunigaikštytė)

Adomonytė Vincė, M (prt.)
Remeika Vytautas, J* (prt.)
Vabalas Vytautas, N* (prt.)

Kunotas

Labanauskas Krizostomas, J* (prt.)

Ladyga

Labanauskas Krizostomas, J* (prt.)

Leninas

Senkus Vladas, N (prt.)

Levingstonas

Šimoliūnas Povilas, J (prt.)

Liubartas

Vaičėnas Balys, M* (prt.)
Zubrickas A., N (prt.)
Žilėnas Julius, M (prt.)

Liublinas

Dargužis Petras, M (prt.)

Liudvikas

Puzinas Aleksandras, M* (prt.)

Lizdeika

Bartkus Boleslovas, J* (prt.)
Daukantas Vaclovas, J (prt.)
Grinius Mykolas, M (prt.)
Lukoševičius Vytautas, J (prt.)
Paulauskas Jonas, M* (prt.)
Petkevičius Bronius, J (prt.)
Stanevičius Juozas, M* (prt.)
Žukauskas Alfonsas, N* (prt.)
Žukauskas Jonas, J (prt.)

Lukšys

Kuzmickas Vytautas, J* (prt.)

Magelanas

Žitkevičius Mečislovas, J (prt.)

Maironis

Bartkus Boleslovas, J* (prt.)
Lukošius Danielius, J (prt.)
Šniukšta Aleksas, J (prt.)

Margiris (Margis, Margėnas)

Aleščikas Jonas Petras, N* (prt.)
Bagdonas Jonas, M (prt.)
Baranauskas Jurgis, N (prt.)
Brusokas Petras, N* (prt.)
Būtėnas Julijonas, N (prt.)
Čižeika Jonas, N* (prt.)
Dikavičius Česlovas, J (prt.)
Dulinskas Juozas, N* (prt.)
Eglinskas Antanas, M* (prt.)
Gaidelis Vilhelmas, M (prt.)
Ivanavičius Vitas, N* (prt.)
Janulevičius Jonas, N (prt.)
Jasinevičius Jonas, J* (prt.)
Jucys Juozas, J* (prt.)
Karbauskas Pranas, J* (prt.)
Karosas Voldemaras, M (prt.)
Kaušyla Antanas, M* (prt.)
Keršys Napoleonas, J* (prt.)
Klabys Izidorius, M (prt.)
Koveckis Jonas, J (prt.)

Kubilius Juozas, J (prt.)
 Linkevičius Antanas, M* (prt.)
 Lušas Povilas, J* (prt.)
 Mačiūnskas V., N* (prt.)
 Mackevičius Edmundas, M (prt.)
 Matulevičius Jonas, N* (prt.)
 Paulauskas Juozas, J* (prt.)
 Paulauskas Valerijonas, J* (prt.)
 Ruzgys Vytautas, J* (prt.)
 Urbutis Bronius, J* (prt.)
 Večkys Juozas, N (prt.)
 Virbalis Bolius, N (prt.)
 Žvėgžda Jonas, N (prt.)

Mažvydas

Kačinskas Jonas, J (prt.)
 Morkūnas Povilas, J* (prt.)
 Pyplys Kazimieras, N* (prt.)

Merainis

Šibaila Juozas, M* (prt.)

Mickevičius

Lukša Juozas, N* (prt.)

Mindaugas (Mindauga)

Ašoklis Fortūnatas, J* (prt.)
 Astrauskas Augustas, M (prt.)
 Balčius Justinas, N (prt.)
 Čereška Kazys, M (prt.)
 Gaubtis Fridrikas, J* (prt.)
 Grigaliūnas Julius, M (prt.)
 Gumuliauskas Jeronimas, J (prt.)
 Gužas Vytautas, J* (prt.)
 Jaloveckas Stasys, N* (prt.)
 Kisielius Jurgis, J* (prt.)
 Kriaučiūnas Kazys, J (prt.)
 Leleivaitė Apolonija, M (ryš.)
 Matulevičius Vytautas, N* (prt.)
 Mažeika Vincas, N (prt.)
 Norkus Henrikas, J (prt.)
 Paliūnas Juozas, J* (prt.)
 Pažereckas Vytautas, N (prt.)
 Pranaitis Jonas, J (prt.)
 Pyplys Kazimieras, N* (prt.)
 Radzevičius Klemensas, N (prt.)

Rokaitis Petras, J (prt.)
 Šimanskas Algirdas, N (prt.)
 Slušnys Vincas, J* (prt.)
 Šniukšta Kazys, J* (prt.)
 Soroka Stasys, N (ryš.)
 Stepulevičius Vladas, N* (prt.)
 Vilimas Mataušas, M (prt.)
 Žalnierukynas Vytautas, N (prt.)

Mingaila

Laurinėnas Mamertas, M* (prt.)

Mintautas (Mintaudas)

Rimkevičius Jonas, N (prt.)
 Tauterys Norbertas, M* (prt.)

Mykolaitis

Lukša Juozas, N* (prt.)

Molotovas

Pelanis Juozas, M (prt.)

Montė

Kontrimas Kazimieras, J* (prt.)
 Meškauskas Antanas, N* (prt.)
 Naujūnas Kazys, N (prt.)
 Starkus Antanas, M* (prt.)

Morta

Karvelytė Bronė, M (prt.)

Musolinis

Kazla Jonas, N (prt.)
 Jankauskas Vaclovas, M (prt.)

Narbutas

Grigonis Pranas, M (prt.)

Naujalis

Šukys Romualdas, J* (prt.)

Napoleonas

Bosas Jonas, J (prt.)
 Keršys Napoleonas, J* (prt.)
 Kmieliauskas Juozas, N* (prt.)
 Masilionis Petras, J* (prt.)

Neronas

Lušas Povilas, J* (prt.)

Njutonas (Niutonas)

Jobstas Antonijus, N (prt.)

Oginskis

Gečas Vladas, J* (prt.)

Otonas

Ivanauskas Vaclovas, J* (prt.)

Paleckis

Bankauskas Bronius, J (prt.)

Palemonas

Kavaliauskas Alfonsas, J (prt.)

Petka

Arbačiauskas Pranas, J (prt.)

Pilėnas

Badaras Antanas, J (prt.)

Banaitis Rapolas, M (prt.)

Ilčiukas Povilas, M* (prt.)

Krasauskas Juozas, M (prt.)

Montvilas Dominykas, J (prt.)

Morkūnas Povilas, J* (prt.)

Simanonis Henrikas, M (prt.)

Pilsudskis

Jankauskas Juozas, M* (prt.)

Venclovas Kazimieras, J* (prt.)

Plechavičius

Dimbelis Jurgis, M* (prt.)

Duduras Emilis, J (prt.)

Karalius Vincas, N (prt.)

Morkūnas Antanas, M* (prt.)

Pamokas Stasys, M (prt.)

Parauka Petras, J (prt.)

Raguckas Juozas, N (prt.)

Varnas Antanas, M* (prt.)

Puškinas

Bankauskas Mečislovas, J (prt.)

Radvila

Babrauskas Augustinas, N* (prt.)

Balčiūnas Petras, J* (prt.)

Čeponis Juozas, M (prt.)

Chodakauskas Tadas, J (prt.)

Grigelis Juozas, M (prt.)

Gudavičius Vladas, J* (prt.)

Jakutis Feliksas, J* (prt.)

Kubilius Adolfas, J* (prt.)

Matulevičius Kazimieras, N* (prt.)

Milaševičius Aleksandras, J* (prt.)

Narbutas Bronius, M* (prt.)

Našlėnas Tomas, M* (prt.)

Pajuodis Alfonsas, M* (prt.)

Pucevičius Izidorius, J* (prt.)

Radvilavičius V., N (prt.)

Šimašius Antanas, J* (prt.)

Šleideris Pranas, J (prt.)

Treikauskas Stasys, N (prt.)

Urbonas Stasys, N (prt.)

Varnas Antanas, M* (prt.)

Varnas Jonas, M (prt.)

Žvirblis Kazimieras, M (prt.)

Radvilaitė

Grigalavičiūtė Leonora, J (ryš.)

Rasputinas

Bernatavičius Jonas, M (prt.)

Rastenis

Lušas Jonas, J* (prt.)

Rickus (Ričkus)

Adamonis Jonas, M (prt.)

Aurelis (Andziulis) Albinas, N (prt.)

Balčiūnas Jonas, M (prt.)

Bankauskas Juozas, J (prt.)

Bendžiūnas Viktoras, N (prt.)

Juodis Alfonsas, M* (prt.)

Mikušauskas Antanas, N (prt.)

Petruškevičius Jonas, N* (prt.)

Rikardas

Bružas Povilas, J (prt.)

Rimantas (Rymantas)

Aleščikas Jonas Petras, N* (prt.)
 Daučiūnas Edvardas, M* (prt.)
 Gaidelis Vilhelmas, M (prt.)
 Janušaitis Jonas, N (prt.)
 Morkūnas Povilas, J* (prt.)
 Namejūnas Mykolas, M* (prt.)
 Pociūnas Petras, M* (prt.)
 Timinskas Mykolas, J* (prt.)
 Vaišnys Justinas, N (prt.)

Rimgaila

Bartkus Petras, J* (prt.)

Rimgaudas

Brokas Vytautas, N (prt.)
 Chaleckas Vytautas, J* (prt.)
 Indrašius Bronius, M (prt.)
 Paliūnas Juozas, J* (prt.)
 Riauba Kazys, J* (prt.)
 Runas Vytautas, N (prt.)
 Ruzgys Vytautas, J* (prt.)
 Sinkevičius Vytautas, N (prt.)

Rimvydas

Krikščionas Jurgis, N* (prt.)

Riteris

Bernatavičius Jonas, M (prt.)
 Milkintas Stanislovas, J* (prt.)

Robinzonas

Juška Pranas, J (prt.)

Romelis (Romelytė)

Četkauskas Antanas, M (prt.)
 Jusys Alfonsas, M (rėm.)
 Krinickaitė Janina, M (OS, prt.)
 Krinickas Antanas, M* (prt.)

Saidokas

Vitkauskas Viktoras, N* (prt.)

Savanoris

Balna Vytautas, M (prt.)
 Gasčiulis Juozas Pijus, N (prt.)
 Kamarauskas Albinas, N (prt.)

Kilda Stasys, M (prt.)

Kupčiūnas Vincas, M (prt.)
 Leonavičius Vytautas, N (prt.)
 Ramanauskas Adolfas, N* (prt.)
 Rutkauskas Juozas, N* (prt.)
 Šegamogas Antanas, M (prt.)
 Šniūtė Kazimieras, M* (prt.)
 Žaldaris Juozas, N* (prt.)
 Žalnieraitis Juozas, N (prt.)

Skirgaila

Badaukis Stanislovas, J* (prt.)
 Baltrušaitis Klemensas, N* (prt.)
 Garmus Vincas, N (prt.)
 Navikas Albinas, N* (prt.)
 Šimaitis, J (prt.)
 Žemaitis Jonas, J* (prt.)

Skirmantas

Augustinaitis Antanas, J* (prt.)
 Bilys Vaclovas, M (prt.)
 Deveikis Petras, M (prt.)
 Lukša Juozas, N* (prt.)
 Palavenis Antanas, M* (prt.)
 Salinis Algirdas, N* (prt.)
 Tarasevičius Juozas, M (prt.)
 Vaičiūnas Antanas, M (prt.)

Spartakas

Adomaitis Gediminas, N (prt.)
 Ališauskas Kazimieras, M* (prt.)
 Šlekys Juozas, N (prt.)

Stalinas

Vaičiulaitis Juozas, N (prt.)
 Žaliauskas Stasys, N (prt.)
 Žemaitis Antanas, N (prt.)

Staugaitis

Tolišauskas Steponas, J (prt.)

Stulginskis

Deveikis Jonas, M* (prt.)

Strausas

Jankūnas Viktoras, J (prt.)
 Morkūnas Bronius, M* (prt.)

Paliūnas Juozas, J* (prt.)
Skačkauskas Juozas, J* (prt.)

Šarkis (Šarkys)

Kačinskas Jonas, J (prt.)
Norkus Henrikas, J (prt.)

Šarūnas (Šarūnė)

Aravičius Saulius, N (prt.)
Bagdonas Augustinas, J* (prt.)
Balčiūnas Julius, M (prt.)
Baranauskas Vytautas, N (prt.)
Briedis Pranas, J* (prt.)
Budrys Pranas, J* (prt.)
Bundulas Antanas, J (prt.)
Butkus Edvardas, J* (prt.)
Caporkus Leonas, J* (prt.)
Černius Jonas, M* (prt.)
Dalbokas Aloyzas, J* (prt.)
Daugirdas Feliksas, N* (prt.)
Dieninis Gubertas, M (prt.)
Dundulis Povilas, M (prt.)
Gleiznys Valentinas, M* (prt.)
Gūra Antanas, M* (prt.)
Ilgūnas Jurgis, N* (prt.)
Jakubauskas Kazys, J* (prt.)
Jankeliūnas Jonas, N (prt.)
Jasaitis Stasys, M (prt.)
Jazdauskas Šarūnas, J* (prt.)
Juodis Vytautas, N* (prt.)
Juozapavičius Vladas, M* (prt.)
Kakta Pranas, J* (prt.)
Kaminskas Jonas, N (prt.)
Kasiliauskas Vincas, N (prt.)
Kaštaunas Juozas, J (prt.)
Katinas Gediminas Antanas, M* (prt.)
Kazlauskas Alfonsas, J (prt.)
Kerutis Jonas, N* (prt.)
Kiaulėnas Antanas, M (prt.)
Kovas Vincas, N (prt.)
Kundrotas Antanas, J* (prt.)
Kuznievičius Stasys, M* (prt.)
Liaulėnas Antanas, M* (prt.)
Liorentas Jonas, N (prt.)
Lisaukas Juozas, N (prt.)
Maslauskas Jonas, J* (prt.)

Mažutis Aloyzas, J* (prt.)
Milkintas Vytautas, J (prt.)
Mingilas Stasys, M (prt.)
Misiukevičius Jonas, N (prt.)
Miškinis Boleslovas, M (prt.)
Miškinis Petras, M (prt.)
Nainys Stasys, M (prt.)
Naraškevičius Juozas, M* (prt.)
Neicelis Jonas, M* (prt.)
Nemeikšis Ipolitas, M (prt.)
Padimanskas Aleksandras, N* (prt.)
Palauskas Pranas, N* (prt.)
Panavas Kazys, M (prt.)
Paulauskas Petras, N* (prt.)
Pavilonis Vytautas, N (prt.)
Petrašavičius, J (prt.)
Petrauskas Bronius, N (prt.)
Petrauskas Jonas, J* (prt.)
Petroševičius Pranas, J (prt.)
Pileckis Jonas, N* (prt.)
Pilka Boleslovas, M (prt.)
Pyplys Antanas, N (prt.)
Ramanauskas Juozapas, M (prt.)
Raudonis Liudvikas, J* (prt.)
Riepšas Pranciškus, J* (prt.)
Rimša Jonas, J* (prt.)
Runas Pranas, N* (prt.)
Ryliškis Antanas, M* (prt.)
Sakalauskas Benjaminas, M* (prt.)
Satkus Stasys, J* (prt.)
Šerėnas Bronius, N (prt.)
Šimkonis Bolius, N* (prt.)
Šinkonis Balys, M (prt.)
Slučka Antanas, M* (prt.)
Smarauskas Jonas, N (prt.)
Staniulis Jonas, N* (prt.)
Survila Juozas, M* (prt.)
Švilpa Vytautas, M (prt.)
Tamkus Juozas, J (prt.)
Tumosa Zigmās, N (prt.)
Vilutyė Ona, M (prt.)
Zabulionis Balys, M (prt.)
Žalgaris Benjaminas, N (prt.)
Žiupka Jonas, M* (prt.)
Žvingila Vincentas, N* (prt.)

Škirpa

Riūka Jonas, M (prt.)

Švitrigaila

Bikelis Balys, M (prt.)

Laužikas Anicetas, M* (prt.)

Tautvaiša

Zaskevičius Algimantas Vincas, J* (prt.)

Tautvilas (Tautvilis)

Grinkevičius Juozas, N (prt.)

Jurgaitis Simas, M* (prt.)

Karasas Voldemaras, M (prt.)

Tautvydas

Bakanauskas Viktoras, J* (prt.)

Daukša Stasys, J (OS, prt.)

Janulis Mykolas, M* (prt.)

Kliausius Martynas, J* (prt.)

Krikščioniūnas Česlovas, M (prt.)

Kvedaras Antanas, J* (prt.)

Lukša Stasys, N* (prt.)

Mockus Antanas, J (prt.)

Mockus Jonas, J (prt.)

Pupelis Vaclovas, N* (prt.)

Slušinskas Antanas, J (prt.)

Stopelis Vladas, J (rėm., ryš.)

Traidenis

Jankūnas Česlovas, J (prt.)

Tomkevičius Zigmąs, J* (prt.)

Treniota

Antanaitis Povilas, J (prt.)

Neverdauskas Bronius, J (prt.)

Panavas Antanas, M (prt.)

Trockis

Jakštonis Balys, M* (prt.)

Tamošiūnas Jonas, M (prt.)

Tūbelis

Karpis Jonas, J (prt.)

Petrauskas Alfonsas, M (prt.)

Urbšys

Jaugėla Antanas, J* (prt.)

Vaidevutis

Bingelis Rokas, M* (prt.)

Caporkus Leonas, J* (prt.)

Čeponis Jonas, N* (prt.)

Dabašinskas Leonas, N (prt.)

Grėbliauskas Kazimieras, M (prt.)

Norkūnas Antanas, M (prt.)

Ribokas Jonas, M (prt.)

Šniuolis Viktoras, J* (prt.)

Vaidotas

Aviža Stasys, M (prt.)

Barniškis Zenonas, N

Bartaška Vincas, N (prt.)

Celiešius Kazys, N* (prt.)

Celiešius Vytautas, N (prt.)

Černiauskas Jonas, M* (prt.)

Diršė Viktoras, M (prt.)

Jakas Pranas, J (prt.)

Jonča Vladas, J* (prt.)

Kliusevičius Julius, J* (prt.)

Kvedaras Rimantas, N (prt.)

Ožeraitis Jonas, M (prt.)

Pakštys Vytautas, M* (prt.)

Rudys Juozas, J (prt.)

Sankauskas Vytautas, J* (prt.)

Stankus Antanas, J (prt.)

Trinkūnaitė Elytė, M (prt.)

Venckevičius, N (prt.)

Vilkelis Petras, N* (prt.)

Vaišnoras

Gudavičius Vladas, J* (prt.)

Nausėda Juozas, J (prt.)

Vaišvila

Kubilius Adolfas, J* (prt.)

Šimkus Pranas, J* (prt.)

Tyla Jonas, M* (prt.)

Vaišvilkas

Babrauskas Mykolas, N* (prt.)

Vaižgantas

Endriušas Martynas, J (prt.)

Zaikauskas Povilas, M (prt.)

Varpas

Kisielius Antanas, J (prt.)
Makarevičius Julius, N* (prt.)
Urbonas Viktoras, N (prt.)

Vaterlo

Gurkllys Stasys, M* (prt.)

Vidmantas

Aglinskas Pranas, N* (prt.)
Danilevičius Henrikas, J* (prt.)
Grikietis Antanas, N* (prt.)
Jončas Stasys, J (prt.)
Užupis Jonas, N (prt.)

Vileiškis

Gailiūnas Kazys, M* (prt.)

Visvaldas

Kulys Stasys, M* (prt.)

Visvydas

Kasperavičius Juozas, J* (prt.)

Vizgaila

Juodis Julius, M* (prt.)

Vlasovas

Meškauskas Antanas, J (prt.)

Voldemaras

Bendaravičius Bronius, N (prt.)
Goberis Aloyzas, N (prt.)
Jakulevičius Petras, N (prt.)
Kirkickas Valius, J* (prt.)
Matuliauskas Adolfas, M* (prt.)
Plienaitis Stasys, J* (prt.)
Švelnikas Povilas, M* (prt.)

Vorošilovas

Bosas Jonas, J (prt.)

Voruta

Vizbaras Petras, M (prt.)

Vydūnas (Vidūnas)

Bartkus Boleslovas, J* (prt.)
Budginas Jonas, J (prt.)
Krakauskas, N (prt.)
Šmita Edvardas, J (prt.)
Šulskis Vytautas, N (prt.)
Ūsas Alfonsas, J (prt.)
Vaidžiulis, J (prt.)

Vygandas (Vygantas)

Bacevičius Vytautas, N* (prt.)
Baravykas Jonas, M* (prt.)
Buračiauskas Petras, N* (prt.)
Eidimtas Adolfas, J* (prt.)
Mackevičius Jonas, J* (prt.)
Mockus Jonas, J (prt.)
Valaitis Vincas, N* (prt.)

Vytautas (Vytas)

Aksamitauskas Juozas, J (prt.)
Bakanauskas Viktoras, J* (prt.)
Čiužas Česlovas, J* (prt.)
Garmus Albinas, N (prt.)
Gaubtis Fridrikas, J* (prt.)
Juodytė Genovaitė, J (prt.)
Kačiušis Juozas, J (prt.)
Kleiza Jonas, N* (prt.)
Krikščiūnas Jurgis, N* (prt.)
Kutkaitis Vaclovas, N (prt.)
Lukas Stasys, J* (prt.)
Lukoševičius Leonas, N (prt.)
Meškuotis Vytautas, J (prt.)
Naikelis Vytautas, N (prt.)
Paulaitis Petras, J* (prt.)
Pracišauskienė Genovaitė, J (prt.)
Pranka Antanas, N (prt.)
Rekešius Antanas, J (prt.)
Riabovas Viktoras, J (prt.)
Šikšnys Liudvikas, J (prt.)
Šikšnys Vytautas, J (prt.)
Slapšinskas Vytautas, J (prt.)
Stanislovaitis Petras, J (prt.)
Stulpinas Boleslovas, N (prt.)
Tyla Bronius, M (prt.)
Ulčickas Juozas, N (prt.)
Ulickas Jonas, J (prt.)

Vabalas Alfonsas, N* (prt.)
 Vovertaitis Pranas, J (prt.)
 Žemaitis Jonas, J* (prt.)

Vytėnis

Abukauskas Jonas, M* (prt.)
 Babeckas Pijus, N (prt.)
 Barisa Juozas, M (ryš.)
 Bartušis Antanas, J (prt.)
 Brauklys Juozas, J (prt.)
 Budrys Benediktas, N (prt.)
 Būdžius Vytautas, N (prt.)
 Buzas Viktoras, N (prt.)
 Čepulionis Vytautas, N* (prt.)
 Deveikis Jonas, M* (prt.)
 Drąsutis Vladas, M* (prt.)
 Ežerinis (Ozarinkas) Juozas, M* (prt.)
 Ivanauskas Vaclovas, J* (prt.)
 Jakštonis Albinas, M (prt.)
 Jonaitis Stasys, N (prt.)
 Juodgalvis Jonas, M (ryš.)
 Juršys (Juršėnas) Apolinaras, M* (prt.)
 Kavaliauskas Antanas, J (prt.)
 Keblys Kazys, J (ryš.)
 Krilavičius Vaclovas, M (prt.)
 Kružikas Antanas, N (prt.)
 Kulboka Vincas Albinas, N* (prt.)
 Kunigėnas Stasys, M (prt.)
 Kvedaras Antanas, J* (prt.)
 Liutkus Petras, J (prt.)
 Lukauskas Alfonsas, J (prt.)
 Masilionis Vladas, M (prt.)
 Miliukevičius Juozas, N (prt.)
 Misiūnas Pranas, M (prt.)
 Mockevičius Juozas, N* (prt.)
 Pakštas Juozas, M (prt.)
 Paškevičius Stasys, M (prt.)
 Paulauskas Vytautas, M (prt.)
 Paulavičius Vladas, M (prt.)
 Petkevičius Mečislovas, M (ryš.)
 Radzevičius Vincas, N (prt.)
 Rekliskas (Riklickas) Povilas, M (prt.)
 Rūtė Vytas, J* (prt.)
 Satkus Stasys, J* (prt.)
 Steponavičius Vytautas, M (prt.)
 Šniuolis Vytautas, J* (prt.)

Švedkauskas Pranas, N (prt.)
 Ulinskas Kazimieras, J (prt.)
 Zablockas Vytautas, N (prt.)

Vytis

Bartkus Petras, J* (prt.)
 Bernotas Antanas, M (prt.)
 Černiauskas Juozas, N* (prt.)
 Dailidė Jonas, N (prt.)
 Juočiūnas Kazys, N (prt.)
 Juršys (Juršėnas) Apolinaras, M* (prt.)
 Leonavičius Algirdas, N* (prt.)
 Levickas Kazimieras, J* (prt.)
 Lukša Juozas, N* (prt.)
 Ramanauskas Adolfas, N* (prt.)
 Skučas Vytautas, N (prt.)
 Trinkūnas Antanas, M (prt.)
 Vizgirda Vytautas, N* (prt.)
 Zdanavičius Jonas, N* (prt.)

Zigmantas (Žygimantas)

Danilevičius Henrikas, J* (prt.)
 Juška Zigmas, N* (prt.)
 Kazlauskas Henrikas, M (prt.)
 Tomkevičius Zigmas, J* (prt.)
 Žilinskas Aloyzas, J (prt.)

Žalgiris (Žalgirė)

Anužis Bronius, J (prt.)
 Bernatavičius Zenonas, J (ryš.)
 Černius Vladas, J* (prt.)
 Cicėnas Petras, M (prt.)
 Garmus Juozapas, N (prt.)
 Girėnas Antanas (Edvardas), M (prt.)
 Girėnas Petras, M (prt.)
 Gurskas Vytautas, M (prt.)
 Keršulis Stasys, N (prt.)
 Kimštas Jonas, M* (prt.)
 Kreipavičius Sigitas, N (prt.)
 Kuisis Jonas, J (prt.)
 Kuncė Antanas, M (prt.)
 Kutkaitis Feliksas, N* (prt.)
 Kutkaitis Vaclovas, N (prt.)
 Laurinavičiūtė Vanda, M (prt.)
 Lelertavičius Edvardas, M (prt.)
 Majauskas Mykolas, M* (prt.)

Mikalajūnas Feliksas, M* (prt.)
Narbutas Stasys, J* (prt.)
Pakalniškis Antanas, J* (prt.)
Paliutis Stasys, N (prt.)
Papreckis Bronis, J (prt.)
Petrošius Aleksas, J (prt.)
Puodžiūnas Bronius, M* (prt.)
Ramanauskas Leonas, M (prt.)
Šarkus Juozas, N (prt.)
Satkus Stasys, J (prt.)
Šidlauskas Albinas, M* (prt.)
Siudikas Petras, J (prt.)
Stonys Vincas, J* (prt.)
Striauka Kazys, J (prt.)
Trakimavičius Alfonsas, N (prt.)
Vingrys Vladas, M (prt.)
Viskačka Antanas, N (prt.)
Žalnierukynas Vytautas, N (prt.)
Žitkus Jonas, N (prt.)
Lukošius Vladas, J (prt.)

Žukas

Paluckas Petras, J* (prt.)

Žukovas

Gaigalas Povilas, M (prt.)
Žukas Antanas, M (prt.)

Žvainys

Budginas Antanas, J (ryš.)
Gaidelis Kostas, M (prt.)
Grigonis Leonardas Vilhelmas, J* (prt.)
Kavaliauskas Benjaminas, M (ryš.)
Liuberskis Konstantinas, J* (prt.)
Striauka Domas, J (prt.)

Žvelgaitis

Muningis Pranas, J* (prt.)

Straipsnyje naudoti ankstesni tyrimai

- ALEKSYNAS, Kostas. Ankstyvasis partizanų dainų kūrimo tarpsnis. *Tautosakos darbai*, 2009, t. 37, p. 125–135.
- ANUŠAUSKAS, Arvydas. Kai kurie lietuvių rezistencijos fenomeno bruožai. *Genocidas ir rezistencija*, 2003, nr. 1 (3), p. 41–47.
- BALČIŪNAITIS, Gražvydas. Laisvės kovos Pasvalio krašte: žmonės ir faktai. In *Iš Panevėžio praeities: miško broliai. XX konferencijos pranešimai*. Sud. Arūnas ASTRAMSKAS, Donatas JUŽENAS. Panevėžys, 2018, p. 94–107.
- BRAZAUSKAS, Nerijus. Dzūkijos ir Suvalkijos partizanų dainos: nacionalinė trauma ir kolektyvinė atmintis. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, 2014, t. 19, p. 416–441.
- GAŠKAITĖ, Nijolė. *Pasipriešinimo istorija: 1944–1953 metai*. Vilnius, 1997.
- GAŠKAITĖ, Nijolė; KUODYTĖ, Dalia; KAŠĖTA, Algis; ULEVIČIUS, Bonifacas. *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.* Kaunas, 1996.
- HALBWACHS, Maurice. *On collective memory*. Chicago, 2006.
- JANKAUSKIENĖ, Edita. Partizaninis ginkluotas pasipriešinimas ir jo slopinimas Kupiškio valsčiuje 1944–1953 metais. In *Kupiškis: naujaisi moksliniai lokaliniai tyrimai*. Sud. Aušra JONUŠYTĖ. Vilnius, 2016, p. 607–626.
- JOKUBAUSKAS, Vytautas. Karo istorija ir jos svarba Lietuvos kariuomenei tarpukariu. *Karo archyvas*, 2017, t. 32, p. 161–217.
- JUODSNUKIS, Vytautas. *Suvalkijos partizanų takais*. Kaunas, 2000.
- KAŠĖTA, Algis. Antisovietinio pasipriešinimo mastai Lietuvoje 1944–1953 metais. *Laisvės kovų archyvas*, 1995, t. 14, p. 65–77.
- KUBILIUS, Vytautas. Tautinė literatūra ir tautinė valstybė. *Darbai ir dienos*, 2003, t. 35, p. 7–18.
- KUOLYS, Darius. Kaip seksime Lietuvos istorinį pasakojimą? *Lietuvos istorijos metraštis*, 2009/2. Vilnius, 2010, p. 73–96.
- MAČIULIS, Dangiras. „Kunigaikščių Lietuva“: apie istorinius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vaizdinius lietuvių atminties kultūroje XIX a. gale – XX a. pirmoje pusėje. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, 2014, t. 18, p. 23–39.
- MAČIULIS, Dangiras; PETRAUSKAS, Rimvydas; STALIŪNAS, Darius. *Kas laimėjo Žalgirio mūšį? Istorinio paveldo dalybos Vidurio ir Rytų Europoje*. Vilnius, 2012.
- MALINAUSKAITĖ, Aurelija. Lietuvos Žaliosios ir Kunigaikščio Želgaičio rinktinių vadovybė. *Žiemgala*, 2013, t. 2, p. 45–48.
- MARKUCKYTĖ, Elena; PILKAUSKAS, Donatas. *Kovoje už brangią Tėvynę: Algimanto apygardos partizanų istorija*. Panevėžys, 2008.
- NAKIENĖ, Austė. Partizanų dainos ir nepriklausomos Lietuvos istorinis pasakojimas. *Liaudies kultūra*, 2018, nr. 6 (183), p. 14–30.
- Nuo Basanavičiaus, Vytauto Didžiojo iki Molotovo ir Ribbentropo. Atminties ir atminimo kultūrų transformacijos XX–XXI amžiuje*. Sud. Alvydas NIKŽENTAITIS. Vilnius, 2011.
- PETRAUSKIENĖ, Aistė. Karas ir šventės. Partizanų švenčių ir atmintinių datų kalendorius. *Liaudies kultūra*, 2018, nr. 4 (181), p. 77–85.
- PETRAUSKIENĖ, Aistė. Laisvės kovotojų prisiminimai: 1944–1953 m. partizaninio karo vardynas. *Acta Museologica Lithuanica*, 2015, t. 2, p. 201–229.
- PETRAUSKIENĖ, Aistė; PETRAUSKAS, Gediminas; VAITKEVIČIUS, Vyktintas. *Partizanų bunkeris Daugėliškių miške: kompleksinių tyrimų studija ir šaltiniai*. Raseiniai, 2017.
- Pietų Lietuvos partizanų sritis: atlasas. Dainavos ir Tauro apygardos*. Red. Dalia KUODYTĖ. Vilnius, 2008.
- RUZGAS, Albertas. *Rezistentų pagrindiniai periodiniai leidiniai. Okupacijų metai, 1940–1989. Leidinių sąvadas*. Vilnius, 2010.
- RÜSEN, Jörn. *Istorika. Istorikos darbų rinktinė*. Vilnius, 2007.
- SAFRONOVAS, Vasilijus. Bandytas formuoti alternatyvą: lietuviškojo didžiojo istorinio pasakojimo aktualizavimas Prūsijos Lietuvoje XIX–XX amžių sandūroje. In *Daugiareikšmės tapatybės tarpu-*

- erdvėse: Rytų Prūsijos atvejais XIX–XX amžiais* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. 23). Sud. Vasilijus SAFRONOVAS, Nijolė STRAKAUSKAITĖ, Lina MOTUZIENĖ. Klaipėda, 2011, p. 69–103.
- STATKUS, Vytenis. *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940*. Čikaga, 1986.
- Šiaurės rytų Lietuvos partizanų sritis: atlasas. Biržų krašto partizanai, Didžiosios Kovos, Vyčio apygardos. Red. Edita JANKAUSKIENĖ. Vilnius, 2014.
- ŠUTINIENĖ, Irena. Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, nr. 8 (17), p. 31–55.
- ŠUTINIENĖ, Irena. Tautos istorijos pasakojimo raiška daugiakultūroje aplinkoje: Pietryčių Lietuvos lenkų etninės grupės atvejis. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2015, t. 2 (27), p. 85–105.
- VAITEKAITIS, Artūras. Valstybės vizija pasipriešinimo dokumentuose ir spaudoje (1940–1952 m.). *Laisvės kovų archyvas*, 1996, t. 16, p. 134–175.
- VAITKEVIČIUS, Vyktintas; PETRAUSKIENĖ, Aistė. *Lietuvos partizanų valstybė*. Vilnius, 2019.
- Vakarų Lietuvos partizanų sritis: atlasas. Kęstučio, Prisikėlimo, Žemaičių apygardos*. Red. Edita JANKAUSKIENĖ. Vilnius, 2010.
- ŽILYTĖ, Enrika. Partizanų vadų kolektyvinė biografija. *Lietuvos istorijos studijos*, 2016, t. 38, p. 84–112.
- Žuvusių Anykščių krašto partizanų žinynas*. Sud. Gintaras VAIČIŪNAS. Vilnius, 2019.

THE LITHUANIAN HISTORICAL NARRATIVE THROUGH THE LENS OF ANTI-SOVIET RESISTANCE FIGHTERS (1944–1953)

Greta Paskočiūmaitė

Summary

The article presents the results of research that looks for references to the historical narrative which circulated in Lithuania in the period before the Second World War in sources left by fighters in the anti-Soviet resistance in Lithuania from 1944 to 1953. In addition to diaries and other writings and documents used for this purpose, references to the historical narrative were also searched for in the pseudonyms and names of organisational units chosen by the partisans.

The research shows that the Lithuanian historical narrative was among those factors that united the partisans and their supporters in a common purpose. Not only did it have to strengthen the community and increase the number of fighters, it also had to neutralise Soviet propaganda. The leadership of the anti-Soviet armed resistance believed that in the fight against the physically much more numerous forces of the occupying power, it was important not only to use arms, but also to strengthen the morale of fighters and civilians. The function of the narrative included the transmission of the reasons for the resistance to later generations. While many partisans retransmitted the Lithuanian historical narrative, some considered themselves to be active creators of history, or an integral part of it. Archives of directives, photographs and prints, collected and preserved both by order of the partisan leadership and at the initiative of individual fighters, were kept to ensure that the history of the guerrilla war was based on reliable documents after it ended. That is why some participants in the anti-Soviet armed resistance not only collected documents, but also wrote historical accounts themselves, trying to emphasise the continuity of the guerrilla struggle and its significance to the existence of the nation.

An analysis of references to figures and images from the Lithuanian historical narrative presented in this article shows that many emphasised the spirit of the struggle for freedom that was passed down from generation to generation, and the nation's ability to survive in the most difficult times, and remembered those who had died for the nation's survival. The storylines, figures and images of the historical narrative pointed to honourable military leaders, the grand dukes of Lithuania, the nation's resistance to external enemies, and the tsarist oppressions that lasted for more than a century. They referred to the extremely important endeavours of book smugglers, the successful national revival, and the volunteers who fought in the war of independence of 1919 and 1920, and who brought about the establishment of an independent and democratic Lithuania. The memory of the Commonwealth of the Two Nations, however, was seldom supported by the partisans, and the rare mentions of historical figures and images that referred to that period were associated with negative experiences. Lithuania in the interwar period was shown positively in public writings, but private notes revealed criticisms of the government of that time, which had failed to meet the needs of its countrymen or preserve the nation's sovereignty. The reason why public criticism was avoided was that it could have incited disappointment with the ideas of independence and freedom.

In the course of the research, the author identified 935 individuals with at least one or more pseudonyms that referred to historical figures or images (see Appendix). At least 353 of them held senior positions in the partisan leadership. In the western Lithuania partisan area, pseudonyms referring to historical figures and images were more common compared to the southern or eastern areas (346 cases, compared to 278 and 311 respectively). However, the most popular pseudonyms were almost identical in all three areas. Most of them referred to the history of the Grand Duchy of Lithuania, whereas historical figures associated with modern Lithuania were less popular. More principles for the choice of a particular pseudonym were discovered. In some cases, partisans chose figures that were linked to the storyline in the historical narrative, a practice typical of partisans linked by their position in the leadership, family ties, and/or shared experience during the interwar period. The research has also established that Jonas Žemaitis, the chairman of the Presidium of the Council of the Lietuvos laisvės kovos sąjūdis (Movement for the Struggle for the Freedom of Lithuania), chose the pseudonym Vytautas (after Vytautas the Great, the post prominent Grand Duke of Lithuania) only after he started to lead the unified organisation of the anti-Soviet armed resistance in June 1948.

As the resistance organisation became increasingly centralised in 1947–1949, an obvious spread of names that referred to the historical narrative was observed in the names chosen for the organisational units of the partisan movement. This trend is not only characteristic of the Didžioji Kova (Great Fight) and Vytautas districts of the east Lithuania partisan area, where numerals, letters or animals' names dominated until the end of the guerrilla warfare. In the south and west Lithuania areas, as well as in other districts of the east Lithuania area, most organisational units bore the names of grand dukes of Lithuania, but some used figures and images relating to modern Lithuanian history, or even attempted to choose historically linked examples. These links are best observed in the Prisikėlimas (Resurrection) district, which was established in April 1948. Another example is the east Lithuania partisan area, which was named after King Mindaugas in August 1948, and chose the name of Voruta (the legendary capital of Mindaugas) for the seat of the area commander.